

Výtvarné umění očima dětí předškolního věku

Zuzana Muchová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana MUCHOVÁ**
Osobní číslo: **H10118**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Výtvarné umění očima dětí předškolního věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výtvarného umění a předškolní pedagogiky.

Příprava metodiky aplikační části.

Tvorba a realizace vzdělávacího projektu.

Zpracování a vyhodnocení vzdělávacího projektu.

Prezentace výsledků vzdělávacího projektu, jejich shrnutí a doporučení do praxe.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ALLEN, K a LYNN R. Marotz. Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0.

BABYRÁDOVÁ, Hana. Symboly v dětském výtvarném projevu. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2079-2.

FULKOVÁ, Marie. Diskurs umění a vzdělávání. Jinočany: H&H, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.

JAKABČIC, Ivan. Základy vývinovej psychológie. Bratislava: Iris, 2002. ISBN 80-89018-34-3.

ROESELVÁ, Věra. Proudý ve výtvarné výchově. Praha 8: SARAH, 2000. ISBN 80-902267-3-6.

SVOBODOVÁ, Marie. Výtvarná výchova v předškolním věku. Havlíčkův Brod: Tobias, 1998. ISBN 80-85808-47-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Monika Szimethová, PhD.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.4.2013

Anchora' Luxana

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ústanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je rozšířit dětem povědomí o výtvarném umění. Teoretická část popisuje vývoj dítěte z psychologického i fyzického hlediska. Důraz je kladený výtvarnému umění, výtvarné výchově a výtvarným technikám a projektům využívaných v mateřské škole. Z teoretických východisek se vytvořil vzdělávací projekt realizovaný v mateřské škole. Děti si objasnily pojetí výtvarného umění a v rámci něho navštívily výstavu.

Klíčová slova: umění, výtvarné umění, výtvarná výchova, výtvarné techniky, projektové vyučování, projekt

ABSTRACT

The aim of this work is to expand the awareness of children about fine art. The theoretical part describes the development of a child from a psychological and physical standpoint. Emphasis is placed fine art, art education and techniques and projects used in kindergarten. The theoretical background to create educational project in kindergarten.

Keywords: art, fine art, art education, art techniques, project teaching, project

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Monice Szimethové, PhD. za odborné vedení a konzultace. Dále bych chtěla poděkovat paní ředitelce Haně Kocábové, za ochotu a umožnění realizace vzdělávacího projektu v místní mateřské škole. Hlavně chci poděkovat mé rodině za podporu a dodávání energie k dokončení mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Zuzana Muchová

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VÝTVARNÉ UMĚNÍ	11
1.1 VÝTVARNÁ VÝCHOVA.....	12
1.1.1 Obsahové vymezení předškolní výtvarné výchovy	14
1.2 TECHNIKY VÝTVARNÉHO UMĚNÍ.....	15
1.3 VÝTVARNÉ TECHNIKY VYUŽÍVANÉ V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	20
2 VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	24
2.1 KOMPLEXNÍ POHLED NA TĚLESNÝ VÝVOJ DÍTĚTE	24
2.2 KOMPLEXNÍ POHLED NA DUŠEVNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	27
3 PROJEKT	30
3.1 PROJEKTOVÉ VYUČOVÁNÍ.....	30
3.2 PROJEKT V MATEŘSKÉ ŠKOLE	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 PROJEKT „KOUZLO VÝTVARNÉHO UMĚNÍ“	35
4.1 CHARAKTERISTIKA PROJEKTU	35
5 REALIZACE PROJEKTU	37
5.1 „VÝTVARNÉ UMĚNÍ“ – DEN PRVNÍ	37
5.2 „PO STOPÁCH VÝTVARNÉHO UMĚNÍ“ – DEN DRUHÝ	41
5.3 „MALÍŘI“ - DEN TŘETÍ	43
5.4 „SOCHAŘI“ - DEN ČTVRTÝ	46
5.5 „TISKAŘI“ - DEN PÁTÝ	49
6 ZHODNOCENÍ PROJEKTU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	53
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Dítě se učí výtvarnému umění, aby umělo pozorovat a ztvárnit to, co vidí. Také rozvíjí své estetické cítění, aby dokázalo poznat krásu a veselilo se z ní, aby se umělo vkusně oblékat a dokázalo si v dospělosti zařídit byt. Seznamuje se s výtvarným uměním a jeho zájem o kulturu narůstá. Je manuálně zručné, vyjadřuje se v mnoha výtvarných technikách. V neposlední řadě se připravuje na budoucí povolání, které vyžaduje estetické cítění a fantazii (Roeselová, 1999).

Specifickým rysem výtvarné výchovy je práce s obrazovými znakovými systémy. Tyto principy doprovázejí člověka na jeho cestě vývojem. Člověk pomocí výtvarné výchovy komunikuje se světem. Obraz může chápat a vysvětlovat každý člověk po svém. Záleží, co mu obraz říká a co v něm probouzí (Fulková, 2007).

Výtvarné umění jsem si vybrala pro svůj projekt, protože jsme s ním každý den v kontaktu. Myslím si, že i děti v předškolním věku by měly znát co je to výtvarné umění. Mnoho dětí nemá ani tušení, co to výtvarné umění je a přesto se v mateřské škole učí výtvarnou činnost. Z toho důvodu jsem se rozhodla vytvořit vzdělávací projekt zaměřen na výtvarné umění.

Ve své teoretické části se zabývám uměním, konkrétně výtvarným uměním, výtvarnou výchovou a technikami výtvarného umění a jejich využití v mateřské škole. Následně popisuji vývoje dítěte jak z fyziologického tak psychologického hlediska. Jak chceme učit děti něco nového, musíme znát, jejich vývojovou úroveň vědět, co můžeme chtít.

Praktická část se zabývá návrhem a realizací vzdělávacího projektu se zaměřením na výtvarné umění. Vzdělávací projekt je pěti denní a děti se během něj naučí vybraným výtvarným technikám. Techniky jsou vybírány podle uměleckých oblastí, kam např. patří malíř, sochař, fotograf apod. Po skončení vzdělávacího projektu budou mít děti spoustu poznatků o výtvarném umění.

Cílem bakalářské práce je vytvořit vzdělávací projekt, který je zaměřen na výtvarné umění.

.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝTVARNÉ UMĚNÍ

V této kapitole se zabývám pojmy umění, výtvarné umění, výtvarná výchova a techniky výtvarného umění. Větší část kapitoly jsem věnovala výtvarnému umění a jeho formě v mateřské škole.

Nejprve bych ráda zmínila, co to umění vlastně je. Umění Jan Baleka (2010) popisuje jako každou tvořivost, která svým mistrovským provedením dosahuje dokonalého výsledku. Umění je ve svých hranicích proměnné a jen nepřesně vymezené. Jan Baleka (2010) použil rozdělení umění na vizuální a akustické. Do vizuálního umění můžeme zahrnout malířství, sochařství, literární tvorbu a grafiku, jinými slovy jde o výtvarné umění. Zatím co hudbu a film zahrnujeme do akustického umění.

Dle mého názoru nestačí jen tvořivost, aby vzniklo umělecké dílo. Pro vznik umění se musí sejít mnoho faktorů, aby se dílo dalo považovat za umění. Podle mého úsudku mezi tyto faktory patří, originalita, nadání, tvořivost, ale také manuální schopnosti člověka. Je také velmi důležité, aby vytvořené dílo bylo bráno společností na zřetel. V mnoha případech se stalo, že umělcovo dílo, prohlásily znalci za umění až po smrti autora, dokonce i po několika desetiletích.

Neoddělitelnou součástí umění je i výtvarné umění. Podle Zdeňka Mirka (1983) výtvarné umění odráží skutečnost osobitými prostředky a vyjadřuje ji nově specifickou řečí. Blažíček a Kropáček (1991) tvrdí, že výtvarné umění zrcadlí a zároveň v estetické rovině vytváří vztahy člověka, společnosti i jedince k světu a všem oblastem bytí duchovního života. Pokud je lze zobrazit, vyjádřit a uskutečnit v hmotném a prostorovém tvaru uměleckého díla, vnímatelného zrakem či hmatem.

Podle Mirka (1983) můžeme výtvarné umění rozdělit na umění volné a užité. Umění volné není omezeno praktickými funkcemi. Vyjadřuje myšlenky a city, je svébytným uměleckým poznáním a ztvárněním světa. Užité umění definujeme jako tvorbu předmětů, u kterých převažuje estetická funkce. Užité a volné umění se vzájemně propojují. Do užitého umění patří díla, kde je dominantní estetická funkce, ale funkce užitková je zde také přítomná. Jedná se především o tvorbu z tradičního materiálu (např. keramika, kov, sklo, dřevo, textil, kůže apod.)

Děti se jako první setkávají s výtvarným uměním v knížkách- lepoprela. Nejdříve je zajímají jen ilustrace, které znají nebo, které znázorňují předměty jim velmi blízké. Děti jsou někdy tak uchvácené předčítaným textem, až si nakonec ilustrace k textu namalují sami podle své vlastní fantazie.

Navazujícím stupněm seznámení s výtvarným uměním je samotná dětská tvorba. Nejprve jsou to čáranice, které pro dospělého nemají větší význam. Však dítě ve věku kolem 2 let ve své čáranici vždy pozná, co namalovalo a dokáže svůj výtvarný výtvor pojmenovat. Následně podle vývoje dítěte se vyvíjí i jeho výtvarná tvorba, která může být i vodítkem, zdali se dítě správně vyvíjí, nebo zda netrpí nějakou vývojovou poruchou (Uždil, 1988).

Návštěvy výstav s výtvarným uměním se staršími dětmi můžeme brát jako dalším krokem k poznání výtvarného umění. Tato návštěva v dětech zanechá neobyčejný dojem, a tím v něm rozvíjíme vlastní tvořivost a vztah k umění. Avšak obsah výstavy musí být přiměřený věku dětí a měl by ji doprovázet rozhovor o dílech, které tam děti vidí.

Dalším místem, kde se dítě seznamuje s výtvarným uměním podrobněji, je mateřská škola. Zde si děti sami zkusí výtvarné umění ztvárnit různými způsoby a technikami, které si mohou vyzkoušet a ke kterým by se doma nedostaly. Bloky věnované výtvarnému umění v mateřské škole nazývám výtvarná výchova, na kterou děti navazují i na základních a středních školách.

1.1 Výtvarná výchova

V této části se věnuji výtvarné výchově, která může mít u dětí v pozdějším věku návaznost na výtvarné umění.

Marie Svobodová (1998) ve své publikaci *Výtvarná výchova v předškolním věku* uvádí, že výtvarná výchova má především přispívat k bohatšímu vnímání a citovému prožívání skutečnosti. Díky výtvarné činnosti dítě poznává okolní svět plně a hlouběji. Avšak výslednému výtvarnému dílu dle Svobodové (1998) musí nutně předcházet silný prožitek, jehož intenzita se potom úměrně zrcadlí ve formě a v kvalitě výtvarného projevu.

Výtvarná výchova velmi značně přispívá k harmonickému rozvoji dítěte a je významnou součástí výchovně vzdělávací práce s dětmi. Jsou zde podporovány dětské nápady, myšlenky, tvořivost a představy. V dětských pracích můžeme najít propojení pohádkového světa a světa reálného. Výtvarná výchova v mateřské škole má velmi velké možnosti, po-

kud má dítě zájem. Dítě zde zapojuje všechny své smysly, rozumové uvažování a představivost. Zdařilý výsledek výtvarné výchovy upevňuje a zvyšuje dětské sebevědomí a dobře působí na duševní pohodu dětí (Razáková, 1974).

Dle mého názoru smyslem výtvarných činností je především prožívání, uspokojování dětských potřeb díky hravému způsobu manipulace s různými materiály a také radostí ze sebevyjádření. Díky výtvarným činnostem dítě může vyjádřit to, co cítí, co ho trápí, pocity, které nechce nikomu říct a raději je vyjádří výtvarně. Kresbou může dítě ztvárnit zážitky, které se mu vryly do paměti. Mohou být jak veselé, které by měly převažovat, ale mohou být i smutné. V tomto případě kresba dítěti slouží jako taková zpověď. Dětské kresby nám totiž slouží i k analýze dětského vývoje jak fyzického tak i psychického.

V předškolním věku bychom měly dětem nabízet různé témata ke zpracování pomocí výtvarných technik, pro rozvoj jejich představivosti. Také jim musíme dát svobodu ve vyjadřování se. Velmi důležitou složkou ve výtvarné výchově je motivace. Pokud dítě správně nemotivujeme, nemusí se u něj vynořit představy, jak by jeho dílo mělo vypadat a tato činnost by jej nebavila. Z toho důvodu je motivace velmi důležitá. Děti můžeme namotivovat jednoduchou pohádkou, básničkou, písničkou nebo krátkým příběhem. Dítě se tak lépe vžije do činnosti, kterou má vykonat a práci dokončí s radostí. I když náměty na práci jsou stejné každý rok, motivace musí být pokaždé jiná.

Když se dítě otevře výtvarné komunikaci a naslouchá vyjadřování druhých, umí naslouchat i výtvarnému umění, vnímat a prožívat jej. Zvládá vyjádřit pocity, které v něm umění evokuje a dokáže přijat slovní hodnocení svého díla od druhých. Vývoj dovedností dnešní době, aby dítě mělo vztah k výtvarné kultuře, ke světu a k člověku musí mít kontakt s uměním 21. Století, které nás obklopuje a oslovuje všude (Roeselová, 2000).

Výtvarná výchova díky svým vlastnostem nutí děti vést dialog, nutí je k formulacím, sdělení a sdílení myšlenek a emocí, které právě prožívají. Poté se obrazy stávají konkrétními událostmi řeči. Každý autor do díla vkládá část svého já a obraz tak vypovídá o jeho osobnosti. Specifickým rysem výtvarné výchovy je práce s obrazovými znakovými systémy a tyto principy doprovázejí člověka na jeho cestě vývoje. Člověk pomocí výtvarné výchovy komunikuje se světem. Proto má každý člověk na výtvarné umění svůj vlastní názor, protože si ho může vyložit a vysvětlovat po svém. Záleží, co mu obraz říká a co v něm probouzí (Fulková, 2007).

Jestliže dítě nechce výtvarnou činnost provádět, neměli bychom ho nutit, protože bez chuti pracovat dítě výtvarnou techniku nepochopí, nebo se jí nebude chtít naučit. Ale hlavně pokud budeme dítě do výtvarné činnosti příliš nutit, může získat doslova nechut k výtvarné činnosti a nebude ji chtít dobrovolně a s radostí vykonávat. Tím může ztratit i do budoucna veškerý zájem o umění.

1.1.1 Obsahové vymezení předškolní výtvarné výchovy

V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je výtvarná výchova zaznamenána jen ve vzdělávacích oblastech. Vzdělávací oblasti se dělí na: **dítě a jeho tělo, dítě a společnost, dítě a ten druhý, dítě a jeho psychika a dítě a svět**. Vyberu zde dílčí vzdělávací cíle, které se zaměřují na výtvarnou činnost.

Dítě a jeho tělo:

- Rozvoj pohybových dovedností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí.
- Rozvoj a užívání všech smyslů.
- Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti.

Dítě a společnost:

- Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž žijeme
- Rozvoj společenského i estetického vkusu

Dítě a ten druhý:

- Rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- Rozvoj kooperativních dovedností

Dítě a jeho psychika:

- Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické).

- Rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření).
- Osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (čísla, abeceda).
- Rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání.

Dítě a svět:

- Poznávání jiných kultur.
- Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách. (RVPPV, 2004).

V rámcovém vzdělávacím obsahu pro předškolní vzdělávání nejsou uvedeny přesné techniky ani témata, které by se vztahovaly k výtvarné výchově. Proto má učitelka v mateřské škole volné pole působnosti a může využívat jakékoliv výtvarné techniky ve výtvarné výchově. S výtvarnou výchovou je i spojena rozmanitost výtvarného vyjádření jako schopnost ztvárnit náměty různými prostředky a technikami.

1.2 Techniky výtvarného umění

V této části se budu zabývat rozmanitostí výtvarných technik a způsobů realizace výtvarného díla. Rozdělím zde výtvarné techniky podle pomůcek, které se při práci využívají.

Technickou stránku výtvarného umění dosud nikdo vyčerpávajícím způsobem systematicky nezpracoval. Proto je těžké uvést všechny výtvarné techniky. Zmíním jen ty, které se mi zdají nejvíce využívané a velmi známé. Techniky výtvarného umění jsem vybírala dle pomůcek, které se při nich používají, a podle způsobu práce s pomůckami.

Vybrala jsem následovné techniky:

• Pastelky	• Tempery	• Sgrafito technika
• Pastel	• Olejomalba	• Lazurovací technika
• Uhel a křída	• Alla prima	• Akryl
• Tužka	• Technika mokrého do mokrého	• Vosková tužka
• Tužky Conté		• Asambláž
• Akvarel	• Impalo	• Koláž

- Frotáž
- Linoryt
- Mozaika
- Perokresba
- Kreslení gumou
- Dekoláž
- Malba špachtlí

Pastelky jsou nejjednodušeji ovladatelné a velmi přesné, proto jsou velmi vhodné pro rychlou kresbu a skicování. Ale i tak jde s nimi dosáhnout velmi působivé míchání barev. Pro kresbu pastelkou je charakteristická jemná struktura a výborná povrchová úprava, jež je velmi přitažlivá. Pokud chceme kreslit detaily, měli bychom držet tužku pevně a blízko u hrotu. Při kresbě velkých ploch s řídkým šrafováním držte pastelku volně a pracujte s ní přirozeným kývavým pohybem (Gair, 2003).

Pastel při nanášení na drsnější podložku zanechá stopu již při lehkém tlaku. Roztíráním pastelů lze dosáhnout malířsky bohatých a jemných barevných přechodů. Tvorba pastelem lze na libovolnou dobu přerušit a poté opět pokračovat. Dílo můžeme opravovat, protože pastel lpí na podložce jen velmi málo. Fixování pastele, zpevňuje, ale snižuje jeho zářivost. Je možné používat zároveň s temperou, odlehčuje opticky i olejovou barvu (Baleka, 2010).

Historie kresby a malby **uhlem** zasahuje až k počátkům malířství. Nejlepší volbou papíru je pro kresbu **uhlem a křídou** světlešedý, díky němuž se lépe užívají světlé i tmavé tóny, protože je barevně uprostřed. I uhel a křída jsou velmi náchylné na náhodné setření povrchu a proto i zde musíme dávat velký pozor. Pracovat by se při této technice mělo pouze prsty a zápěstím (Gair, 2003).

Kresba uhlem je nejvhodnější studijní kresebná technika. Vytváří výraznou nebo vlasovou plynulou linií. Šrafováním nebo roztíráním uhlu dosahujeme bohaté stupnice valérů. Kresbu uhlem lze snadno opravit setřením uhlového nánosu, tedy můžeme kresbu upravovat, dokud nebudeme s kresbou spokojeni (Mirko, 1983).

Kresba **tužkou** je nejznámější a nejjednodušší technika. Tužku můžeme kdykoliv vygumovat, kresbu znovu vyzkoušet, upravovat bez jakýchkoliv problémů, dokud nebudeme s ní spokojeni. Opravy jsou neviditelné a u jiných technik to není možné. Je to ekonomický a čistý způsob kresby. Díky vlastnostem tuhy lze tón jednotlivých čar do značné míry ovládat. Tam, kde se dotýkají dva kontrastní tóny, může výtvarník linku ztmavit, a tam, kde jsou tóny podobné, lze linku zesvětlit (Smith, 2000).

Tužky Conté jsou podobné měkkým pastelům, ale jsou tvrdší a mastnější. Mají mnoho stupňů tvrdosti. Čím je tužka měkčí, tím intenzivnější dělá stopu a tím snadněji se roztírá. Jsou nejvíce používanější na tónové kresby. Jsou dostatečně měkké, aby se daly roztírat prstem, těrkou nebo hadříkem a dají se míchat (Gair, 2003).

Akvarel do jisté míry spočívá v malířově zručnosti a roztírání barev na podložku. Je to technika, zahrnující používání více vrstev řídké, transparentní barvy, které jsou závislé na bělosti papíru. Barvu lze modifikovat buď přidáním, nebo ubráním vody (Smith, 2000).

Tempery patří k nejstarším malířským technikám. Temperové barvy rychle schnou a čím jsou starší, tím se jejich vzhled na plátně či papíře nemění. Většinou se používají v pracích dekorativního a užitkového charakteru (Mirko, 1983).

Olejomalba je malířská technika používaná od doby renesance. Nejčastěji se maluje na sepsované plátno. Díky olejomalbě jde dosáhnout hlubokých tonů, práce s touto technikou je velmi jednoduchá. Je velmi flexibilní, pomalu zasychá a dá se s ní dlouho pracovat. Při použití z tuby lze vytvářet příliš husté, syté tahy, u nichž se struktura barvy a stopa štětce stávají integrální součástí konečné podoby díla (Gair, 2003).

Alla prima je italský výraz, který můžeme přeložit jako „napoprvé“. Tato technika je velmi rychlá a dokončí se během jednoho sezení. Smyslem této techniky je zachytit bezprostředním dojmem z motivu energetickou intuitivní malbou s použitím rázných a expresivních tahů a minimálním mícháním barev na paletě nebo na plátně. Cílem zvládnutí techniky je rychlé a sebevědomé nanášení barev. Každá ploška barvy je pokládána tak, jak bude vypadat na konečném obraze. (Gair, 2003).

Technika malby mokrý do mokrého je charakteristická tím, že barvu nanášíme do navlhčeného papíru vodou nebo jinou barvou. Výslednou podobu nelze udělat žádnou jinou technikou. Nejčastěji se používá k pokrytí velkých ploch a vytváření stupňovaných lazur. Výsledek se vždy liší, záleží na použitém papíru a množství použité barvy a vody (Smith, 2000).

Impasto je olejová malba aplikovaná hustě a vydatně, tak že po štětci zůstávají výrazné plastické stopy, říká se této technice impasto. Velmi často se používá při malování alla prima. Tuto techniku můžeme aplikovat jak na malém kousku malby nebo na celé ploše. Způsob nanášení může být buď špachtlí, nebo štětcem. Aby se technika impasto povedla,

musí mít barvy máslovitou konzistenci. Pro tuto techniku je nejlepší využívat štětínové štětce, protože unesou velké množství barvy (Gair, 2003).

Sgrafito technika je charakteristická tím, že se vyškrabává ostrým hrotem do olejomalby. Technika je velmi účinná při zakreslení detailů a při určování obrysů. Velmi se hodí do malby do mokrého podkladu, protože nešpiní jako tužka nebo uhel (Smith, 2000).

Lazurovací technika spočívá v nanášení průsvitné olejové lazury. Tato technika je velmi jednoduché. Nesmí se jen zapomenout, že lazura se musí ještě na povrchu zpracovávat, aby se smíchala s barvou a získaly správný stupeň barevného nasycení. Předmalba musí být před jakýmkoliv nanášením lazury suchá. Po nanesení lazury necháme chvíli plochu zaschnout, aby se ředidla trochu vypařily. Poté můžeme lazuru upravit do podoby, kterou chceme, pomocí suchých štětců a hadříků (Smith, 2000).

Akryl je všestranný. Nejlepší akrylové emulze většinou nežloutnou ani netvrdnou. Z důvodu, že akrylové barvy rychle zasychají, můžeme vrstvy nanášet rychleji než u olejomalby. Avšak díky tomu nemá malíř mnoho času pro práci s akrylem na ploše. Akrylová barva je houževnatá a pružná (Bauer, 1996).

Vosková tužka lze výhodně využít k vytváření, jak měkkých, světlých, tak hlubokých, sametových tónů. Je velmi podobná olejovému pastelu a při práci s ní můžeme uplatnit techniku překrývání a škrabání. Hlavním znakem voskové tužky je výrazná a robustní linka. Její čáru nelze mazat, takže provedená kresba se nedá žádným způsobem opravovat. Voskovou tužkou můžeme kreslit nejen výrazně pigmentové linky, ale i lehčí, světlejší čáry (Smith, 2000).

Asambláž je podle Bauera (1996) technikou neúčastného umění. Sjednocuje v závěrečném efektu možnosti malířství a sochařství. Na plochu obrazu jsou nalepovány kusy látky, strojů, náradí, části nábytku, odpadky apod., a tak se spojuje prostor obrazu s prostorem reálným.

Podle Baleka (2010) se **asambláž** vyvinula z plošné koláže. Obraz asambláže se prostorově rozvinul, ale na rozdíl od akumulace se od plochy neodpoutal a zachoval si reliéfní povahu.

Frotáž je metoda vytváření vzorů nebo struktur kresba tím způsobem, že se arch papíru položí přes výraznou strukturu a jemně se překreslí měkkou tužkou, uhlem nebo pastelem

tak, aby struktura vystoupila. Nejobvyklejší formou využití frotáže je znázornění takových specifických struktur, jako je skála, kámen nebo dřevo, a to nejčastěji na kresbách vyznačujících se nespoutaností forem. Frotáž je také užitečná, když potřebujete jemný, ale výrazný vzor pro oživení široké plochy, jako je prázdné popředí obrazu. Také ji můžeme kreativně použít tak, že otěr určitého objektu použijete ve zcela specifickém kontextu (Gair, 2003).

Koláž jako malířská technika je využíván od začátku 20. století výtvarnou avantgardou. Vzniká nalepováním papíru, jízdenek, vstupenek, částí plakátů, novin, fotografií, proužků dřeva a jiných látek na plochu obrazu. Na rozdíl od asambláže zůstává koláž stále záležitostí plošnou. Nalepené kousky bývají často ještě domalovávány. Velkým mistrem koláže je světově uznávaný český umělec J. Kolář (Bauer, 1996).

Perokresba je přímočaré a jednoznačné vyjádření, které, je-li jednou provedeno, zůstává stálé a trvalé. Perokresbu lze opravovat v takové míře jako grafitovou tužku. Perokresba je okamžitým a přímým odrazem výtvarnickova přístupu k subjektu, ať již je tento přístup váhavý, nebo sebejistý, nervní, nebo plný lehkosti. Jediným z největších kladů perokresby je její bezprostřednost při kresbě podle skutečnosti (Smith, 2000).

Dekoláž je ve výtvarném umění postup, který mění materiály jejím odlepováním, odtahováním, opalováním, roztíráním, míšením, lisováním, zmačkáváním, částečnou přemalbou dekoláže. Cílem je obrodit smyslovou citlivost vůči skutečnosti, která dosud ležela v ně hranic umění, a tím ji pochopit v její výtvarnosti a významu (Baleka, 2010).

Linoryt nebo také linořez je obdoba techniky dřevořezu provedena do hladkého linolea, dříve korkového, dnes ze syntetických hmot. Jedná se o grafickou techniku tisku z výšky. K rytí se využívá rydel ve tvaru U nebo V, je možno pracovat i s noži. Tisk má dekorativně pružný charakter a provádí se v knihařských lisech. Přestože jde o techniku nenáročnou a rozšířenou i ve školách, vytvářeli v ní svá mistrovská díla i takoví umělci jako P. Picasso (Bauer, 1996).

Kreslení gumou- guma, jak plastická, tak pryžová, se nepoužívá jen na gumování chyb. Lze ji také použít jako svébytného tvůrce stop. Místo toho, abychom při znázorňování světlých tónů ponechávali části papíru čisté nebo jen částečně pokryté barvou, můžeme do celistvých bloků tmavých ploch „zakreslit“ gumou odlesky a světlé plochy vytvořením negativních linií a tvarů. Tuto techniku lze použít s kterýmkoliv měkkým kreslířským mé-

diem, jako je grafitová tyčinky, tužka nebo uhel. V závislosti na použitém typu gumy a vyvíjeném tlaku je možné znázorňovat a vytvářet povrchy s různou náladou a kvalitou (Gair, 2003).

Malba špachtlí je mnohoúčelová a expresivní metoda pokládání vrstev hustého impasta k vytvoření bohatě strukturovaného povrchu malby. Tato technika je také ideální pro práci alla prima. Malířské špachtle mají velmi pružnou, citlivou čepel a zahnutou rukojeť, která zabraňuje, aby se klouby prstů při nanášení barvy náhodně neotírali o plátno. S malířskými špachtlemi lze vytvářet širokou škálu struktur a efektů. Špachtli můžeme využít různými způsoby jako je např. široké tahy celou špachtlí, nebo použít hrot či hrany na ostře řezané stopy. Ostří čepel zase vytvářejí jemné lineární stopy a špachtli můžeme libovolně nadzvedávat, aby vznikla hrubá, tečkovaná struktura (Gair, 2003).

Mozaika, figurální nebo ornamentální dílo sestavené z malých kousků mramoru, skla, kameniny, dřeva, skály, perletě, kůže, syntetických hmot apod., které jsou připraveny řezem, osekáním, vypálením, v keramických pecích, litím apod. do tvaru destiček, válečků a jiných pravidelných i nepravidelných tvarů. Jejich povrch může být přírodní nebo uměle zbarvený či glazurovaný. Díly mozaiky jsou zasazovány do omítky nebo tmelů na zeď, klenbu, podlahu. Inkrustace označuje mozaiku převážně z kamene, případně skla, intarzie převážně za dřeva (Baleka, 2010).

1.3 Výtvarné techniky využívané v mateřské škole

V mateřské škole se využívají techniky jednoduché, nenáročné na čas a úměrné věku dětí. Vrcholným obdobím dětského výtvarného vývoje v předškolním věku je podle Marie Svobodové (1998) rozmezí mezi 5. a 6. rokem dítěte. V toto období též nazývané jako „období ryzího naivního realismu“ dítě ovládá základní výtvarné techniky, díky nimž může s radostí podávat svou výpověď o světě. Avšak kdyby vedle dítěte nestál dospělý, jeho výtvarný projev by nebyl tak bohatý. To neznamená, že dospělý dítěti zcela pomáhá, jen mu dodává potřebnou podporu.

Pokud známe dobře dětskou osobnost a zvláštnosti, které k ní patří, vyplyne nám i respekt k dětskému výtvarnému provedení a vyjadřování, k jeho zdánlivým nelogismům nebo ke zvláštnímu přístupu k příběhům a událostem zažité dítětem během jeho života. Každé dítě

chápe a vykládá si svět podle jiného úhlu pohledu než dospělý, a proto si nutně volí i odlišné vyjadřovací prostředky pro svou výtvarnou tvorbu než dospělý. Proto by učitelka měla mít psychologické i fyziologické znalosti o dětech v předškolním věku. Kresby dětí předškolního věku na celém světě nesou velmi často společné znaky. Tento jev se nazývá jako naivní realismus. Je to typický způsob jak dítě zobrazuje skutečnost (Svobodová, 1998).

Dnešní výtvarné činnosti podle Šobáňové (2007) absorbují poslední trendy pedagogického výzkumu. Myšlenky teoretiků výtvarné výchovy, ostatních pedagogických věd a jiných oborů. Snaží se reagovat na prudké proměny společnosti i současného výtvarného umění. V současném inovativním pojetí patří do výtvarné činnosti nejen práce s klasickými uměleckými formami, ale i práce se všemi vizuálně obraznými vyjádřeními a prostředky, které nás obklopují. Je i více akceptováno, že tvůrčí proces výtvarné aktivity nekončí vytvořením díla, ale pokračuje uplatněním díla v procesu komunikace, jeho reflektování žákem samotným, ostatními žáky, učitelem, divákem.

Jak se dítě vyvíjí, hledá výtvarné kvality a rozdíly, které je odlišují. Objevuje barvy, tvary a objemy. Bezděčně vnímá rozdíly světlosti a tmavosti, polohy či velikosti prvků a barevného tónu. Během času se vytváří cit pro kombinování výtvarných prvků. Výtvarné hodnoty a rozdíly mezi nimi žák vnímá zprvu intuitivně. Vycítí smutný či lhostejný vztah posta dle užití barevnosti. Později vědomě odhaluje výmluvnost plochy, barev či tvarů, vyváženost formátu a účinky výtvarných prvků v kompozici.

V mateřské škole se nejvíce **využívá kreslení, malování, prostorová tvorba a modelování. Kreslení** je nejlepší zobrazovací technika. Děti pomocí kresby zachycují své myšlenky, touhy a přání. Děti vidí dospělé, jak píšou a zkouší je napodobit pomocí kreslení. Výtvarný projev tříletého dítěte je mnohem méně rozvinut než jazykový projev. Ke kreslení se dítě tak často nedostává, proto je opožděnější než jazyk, který dítě používá každý den opakování slov po dospělém. Čím více dítě zvládá techniky kreslení, tím více se utváří dětská kresba. Během pobytu v mateřské škole, což jsou většinou 3 roky, se rozvíjí kresebný projev velmi rychle. Také psychika dětí je do kreslení velmi zřetelně zapojena. V kresbě se odráží dětská představivost, paměť, fantazie, cit a vůle. Děti v předškolním věku kreslí především z paměti (Razáková, 1974).

V mateřské škole se využívají **při kresbě techniky**, jako jsou uhel, křída, tuž, pastelky, voskovky, olejové pastely, tužky a tuž. Jsou to **základní výtvarné techniky**, které se používají jak v mateřské škole tak později na základní škole. Práce s nimi není příliš náročná. Dítě se základní techniky výtvarné výchovy učí používat velmi rychle a po jejich zvládnutí naučené techniky začíná samo kombinovat.

Malbou učíme děti kombinovat barvy a ze základních barev míchat barvy odvozené. Proto děti v mateřské škole učíme základním znalostem o tom, co barva umí, co vznikne při jejím zapaštění, jak se barvy chovají vedle sebe, jak působí bílá plocha a v čem spočívá půvab barevného roztékání.

Malování vede děti k barevnému vnímání okolí. Při malování i dítě vybírá barvy samo, tak jak se mu líbí a jak ho uspokojí. Barvy a štětce velmi lákají a rychle si osvojí jednoduché techniky malování. Čím je dítě starší, tím více je odvážnější, jistější při volbě barev. Malováním dítě nezachytí všechny detaily jako u kreslení, ale jejich barvy jsou výraznější a více zaujmou. **Kreslení i malování** jsou ve výtvarné výchově velmi důležité pro rozvoj myšlení a dovedností dítěte. Děti se učí malovat tenkými i tlustými štětci na velký o malý výkres (Razáková, 1974).

Podle Roeselové (2000) v mateřských školách se **při malování** využívají tyto **výtvarné techniky**: základní malířské techniky (akvarel, vodové barvy, temperové barvy, pastely), ale také spojení malby a kresby, spojení malby a koláže apod.

Vodovými barvami se v mateřské škole maluje buď do suchého, nebo vlhkého podkladu a to rozličnými nástroji (mění se velikost, síla a typ štětce) i prsty. Vodové barvy je možno kombinovat s jinými technikami (pastel, tuž, uhel, tempera, koláž...). Také se v mateřské škole pracuje s krycími barvami, mezi které patří tempera a plakátové barvy. Barvy se mohou používat přímo z tuby (kelímku) a nanášejí se v silných vrstvách, aniž by se ředily vodou (Svobodová, 1998).

Další **výtvarnou technikou** využívanou v mateřské škole je **modelování**. Pomocí modelování děti využívají k vyjádření své představy. Také působí účinně na rozvoj hmatu. Dítě své dílo může stále přetvářet, dokud není ideální dle jeho představ. Trojrozměrné provedení je někdy jednodušší (koule, postavy, ptáci atd.), jindy obtížnější (domy, stromy, nákladní auto apod.) než zobrazování dvourozměrné. (Razáková, 1974).

Při **prostorové tvorbě** v mateřské škole se klade důraz na schopnosti dětí. Využívají se při ní činnosti jako je stříhání nůžkami, lepení lepidlem, manipulace s papírem. Prostorová tvorba se může kombinovat s koláží, s kresbou, malbou, dekoltáží apod.

Ve výtvarných činnostech v mateřské škole učitelka postupuje podle různých **metod**, které by měly odpovídat věku dítěte. Také je velmi důležitá vedoucí úloha učitelky při výtvarných činnostech. Ta dětem pomáhá, aby postupovaly správně a dosáhly perfektního konce. Můžeme využít například metodu **pozorování**. Ta spočívá v pozorování světa, vnímání skutečných předmětů denního života. Učitelka dětem předvádí, jak mají danou výtvarnou činnost dělat a děti pomocí pozorování si postup zapamatují. Další metodou využívaná v mateřské škole je **metoda slovní**. Slovním komentářem by měla učitelka v dětech vyvolat představy a podnítit jejich fantazii. Výsledek při této metodě je individuální. V mateřských školách se také využívá **metoda vyprávění**. To by mělo být před každým kreslením a malováním jako motivace. Můžeme použít básničku, pohádku, povídku, hádanku nebo říkadlo.

V mateřské škole můžeme také využít **otisky** s využitím osově souměrnosti, **muchláz**, kde se jedná o zmačkané papíry, které po narovnání zvýrazňujeme vybrané linie. Zmačkání zanechá stopy a přehyby, které objevujeme, a vzniklé linie obtahujeme podle fantazie. Dále se využívají **papírové mozaiky**, mozaiky s barevných střípků (kamínků), **frotáž**, při které na podložku s výraznou strukturou položíme čistý kus papíru a pak třením tužky vyznačíme všechny prohlubně a vyvýšeniny. Dá se využít i **asambláž**, kterou můžeme pokládat za **trojrozměrnou koláž** (Svobodová, 1998).

Dle mého názoru se v mateřské škole dají využít skoro všechny výtvarné techniky. Jen se musí upravit, aby odpovídali věku dětí a jejich schopnostem. Před výtvarnou činností si učitel musí činnost vyzkoušet na jednom dítěti, aby zjistil, zda danou aktivitu děti zvládnou.

2 VÝVOJ DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Jelikož v praktické části budu pracovat s dětmi, je důležité zmínit jejich vývoj jak fyzický tak psychický. Zaměřím se na oblasti, které dítě využívá při výtvarné činnosti jako je vývoj jemné motoriky, psychomotorický rozvoj apod. Předškolní věk je vymežován v různých literaturách rozdílně. Vybrala jsem si rozdělení Loehra a Meyersové (2010), kteří vymezila předškolní věk do rozmezí mezi 3 až 6 let.

2.1 Komplexní pohled na tělesný vývoj dítěte

Záměrně jsem vybrala tělesný vývoj, který ovlivňuje schopnosti kreslení a manipulaci s výtvarnými pomůckami. Jedná se o schopnosti držení tužky, o špetkovitý úchop, schopnosti prostorové orientace, zvládání matematických představ, manuální zručností a podobně.

Dítě ve věku 3let

Děti ve věku 3 let jsou klidnější, uvolněnější a poslušnější. Většinou ochotně poslouchají pokyny a požadavky rodičů a pečovatelů. Nacházejí zálibení v sobě samých a v životě jako takovém a mají nezkrotnou touhu poznat okolní svět a přijít všemu na kloub (Allen, Marotz, 2005).

Děti ve 3 letech dokážou držet v ruce malé předměty, pohybovat s nimi, aniž by je upustily. Z kostek dokážou postavit věž v rozsahu 8-9 kostek. Umí v ruce **pevně držet nůžky a dokážou s nimi stříhat** velký kus papíru. Dokážou pomocí válečku **rozválet plastelínu**, zmuchlat ji zpět a opět rozválet. Zvládají rozepínat velké knoflíky a udrží v ruce kartáček na zuby a čistí si zuby správným způsobem. Co se týká učení, zvládají **elementární chápání čísel**, svou intelektuální zralost ukazují prostřednictvím **kreslení**. Také chápou pravidla slušného chování a jejich důvody, pokud jim jsou správně vysvětleny. Spojují dvě události, které spolu nijak nesouvisí (Woolfson, 2004).

Podle Allena a Marotze (2005) se tříleté dítě pokouší **kreslit**, nedokonale napodobuje kruhy, čtverce a některá písmena. Také chápe rozdíly mezi trojúhelníkem, čtvercem, a kruhem. Dokáže na daný předmět ukázat. Rozpozná větší a menší věc a tak dokáže **rozpoznat barvy**.

Dítě ve věku 4 let

Leohr a Mayersová (2010) tvrdí, že dítě v tomto věku již dokáže **správně držet tužku** a pastelky. Pokud mu ukážeme jak, dokáže **skládat papír**. Zvládá **napsat** některá písmena a některé děti se již umí podepsat. Začíná **kreslit lidi**, nejdříve bude kreslit jen obličej a poté bude přidávat další detaily, během tohoto roku se naučí kreslit celou postavu. Ve čtyřech letech se stále vyvíjí koordinace ruka a oka. Také počítač může podpořit rozvoj jemných motorických dovedností.

Čtyřleté děti překypují energií, srší nápady, neustále brebentí a ani na chvíli se nezastaví. Někdy propadají záchvatu umíněnosti a vzdoru a hádají se s rodičem. Také zkouší, kam až můžou zajít, věří si a mají větší potřebu závislosti. Do určité míry dokážou plánovat dopředu.

Z plastelíny nebo modelovací hmoty dítě **dokáže vymodelovat** různé objekty: cukroví, hady, jednoduchá zvířátka. Umí **překreslit** některé tvary. Dítě ve čtyřech letech **maluje a kreslí s určitým záměrem**. Když chce namalovat něco konkrétního, často se stává, že se mu kresba nezdaří podle představ, a tak svůj výtvar označí za něco jiného. Také dokáže navlékat dřevěné korálky na šňůrku (Allen, Marotz, 2005).

Woolfson (2004) tvrdí, že dítě ve 4 letech baví hra s vodou a dokáže už přelévat z jedné nádoby o druhé, aniž ji rozlije. Také zvládá rozpoznat více předmětů podle jedné vlastnosti. Chápe rozdíly mezi dobrem a zlem, začíná projevovat zájem o tom, jak rostou rostliny a zvířata, a klade vám otázky o životě a smrti. Baví je experimenty, při kterých mohou vážit, měřit, míchat, rozpouštět a podobně.

Dítě v tomto věku zkouší své maximální pohybové jednoty a hraje si s e svým tělem. Ke svému rozvoji potřebuje hodně pohybu a aktivity, ta podněcuje myšlení, rozšiřuje zásobu informací o obě i o využívání předmětů a pomůcek.

Každé dítě si také myslí, že je středem rodiny, bez ohledu na to, jestli je dítě jedináček nebo má sourozence. Souvisí to s nedostatečnou schopností hlouběji porozumět druhým. Avšak pokud dítě nemá sourozence je období sebestřednosti delší a intenzivnější. Také velký vliv na vývoj osobnosti má dědičnost a styl výchovy rodičů a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá (Kořátková, 2008).

Dítě ve věku 5 let

Dítě v tomto věku dobře ovládá nůžky a zvládne **rozstříhnout** velký kus papíru na dvě poměrně stejné poloviny. Snaží se poctivě **napsat** své jméno, kde písmena nejsou ještě stejně velká. Buď jsou do kopce, nebo mu jdou z kopce. Co se týká **vybarvování**, dítě je přesnější, barvy jsou bližší ke kontuře a již tak mnoho nepřetahuje. Dětská **kresba** v pěti letech již obsahuje detaily, obličej je přesnější, dům obsahuje okna apod. Také při skládání puzzle používá strategie a ne jen nahodilost. Při jídle umí používat nůž a vidličku (Woolfson, 2004).

Dítě si podle Allena a Marotze (2005) neustále procvičuje své dovednosti ve všech oblastech svého vývoje a zdokonaluje se. Také dle vzoru dokáže **nakreslit** různotvary a napíše různá písmena: čtverec trojúhelník, A, I, O, U, C, H, L, T. Zvládá správné zacházení **s tužkou i fixem**. Dokonce některé děti v tomto věku vybarvují omalovánky. Děti dokážou stříhat s nůžkami dle naznačení linky, ale nepřesně. Již je známé, kterou ruku má dítě dominantní.

Ze zkušenosti vím, že dítě v tomto období zvládá ze dvou vystřížených trojúhelníků sestavit čtverec a ze čtyř trojúhelníků obdélník. Umí z malých kostek sestavit schody. Pětileté dítě již chápe pojmy jako stejný tvar, stejná velikost. Podle těchto znalostí utřídí předměty na základ dvou kritérií (podle barvy, tvaru apod.). Také z předmětů vybere ty, které mají společný rys (klasifikační schopnost: dané předměty jsou např. potraviny, lodě nebo zvířata). Rozpozná číslovky od 1 do 10.

Loehr a Mayersová (2010) ve své publikaci uvádí, že dítě v pěti letech kreslí celou paží a proto je pro něj ještě velmi těžké psát. Dítě **již drží tužku v špetkovitém úchopu**. Jeho představivost je velmi bohatá. Děti si nejsou příliš jisté hranicí mezi smyšleným a reálným světem, ale to se během několika let změní. Děti v tomto věku jsou velmi zvědavé a velmi rády se učí novým věcem a chtějí si vše vyzkoušet. V tomto věku se u dětí také vyvíjí empatie a stále se ptají na řadu otázek, jako jsou Kde? Proč? Kdy? Co?.

Dítě ve věku 6 let

Dítě ve věku 6 let se považuje za staršího předškoláka. Předškolák dosahuje určité vyrovnanosti, rozumnosti, která se začíná prohlubovat v některých jeho zájmech. Toto období je význačné **hrou**. Dítě si za každých okolností hraje a v tomto období již vyhledává partnera

na hraní. Proto je dítě otevřeno novým přátelstvím, které mají pro dítě velký význam. Ne však všechny děti jsou stejné, v tomto období jsou již zřetelné povahové odlišnosti a vrozené dispozice. Předškolní dítě je velmi vnímavé, rozumí neverbálním projevům i obsahovému sdělení a je velmi dobrým pozorovatelem. V tomto věku jsou tvořivost a poznávání základní hodnoty pro rozvoj dětské tvárné mysli a ty nelze oslovit a rozvíjet bez aktivní činnosti dětí (Kořátková, 2008).

Loehr a Meyerová (2010) ve svém díle uvádí, že dítě v šesti letech neobvykle řeší problémy určováním hypotéz a experimentováním. Je také velmi fyzicky aktivní. Jeho pohyby jsou zcela koordinovány, jemná motorika se zpřesňuje, miluje činnost spojenou s **jemnou motorikou**, jako jsou nasazování sponek na papír, navlékání korálků apod. Děti v tomto věku jsou schopny naučit se zavazovat tkaničky, protože své ruce ovládají velmi přesně, zvládají i zapínání knoflíků, zipů a druků.

V předškolním věku mohou propuknout různé výchovné problémy a projevují se viditelné známky napětí, jako jsou tiky, okusování nehtů nebo nočním pomočováním. To může být dle mého názoru známkou velkého nátlaku na dítě nebo strachem z nastoupení do školy. Většinou tyto příznaky zmizí, jakmile si dítě na nové podmínky zvykne.

V předškolním období se prodlužuje doba, po kterou dítě dokáže udržet pozornost. Na jednotlivých úkolech dokáže pracovat delší dobu, i když míra soustředění různě kolísá. Děti baví různé skládky, činnosti spojeny s počítáním a tříděním, **hry s tužkou a papírem** a spojování písmen a slov s obrázky. Dítě pozná svou pravou a levou ruku a na požádání danou ruku zvedne nad hlavu. Věří různým pověrám, nadpřirozeným jevům a magickým rituálům (Allen, Marotz, 2005).

2.2 Komplexní pohled na duševní vývoj dítěte

Osud každého člověka je určen několika vzájemně působícími faktory, kterými jsou dědičnost, prostředí a výchova. Dědičnost je dána předpoklady, prostředí určuje, které z nich se projeví a výchova nám dodává naučené zvyklosti (Teyschl, Brunechý, 1973).

Kořátková (2008) uvádí ve svém díle, že velký vliv na vývoj osobnosti má dědičnost a styl výchovy rodičů a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Dítě je velmi egocentrické, to znamená, že svět kolem sebe chápe přes svá přání a citová prožívání. V celém předškolním věku je egocentrický přístup dominantním způsobem, jak vnímat, přemýšlet a navazovat vztahy. Je

důležité, aby děti postupně a pomalu přijímaly práva druhých i svých v určité rovnováze. Každý z nás něco může a něco zase ne, některé věci dělat musí a další zase nemusí. Vzдор dítěte v předškolním věku je zcela přirozený. Dítě se tak snaží dosáhnout své vlastní varianty a řešit problémy svým vlastním způsobem. V tu chvíli má dítě pociťovat bezpečí a jistotu rodičů ještě patrněji než obvykle. Rodiče musí mít přirozenou autoritu a musí mít nastavená jistá pravidla, které se bez výjimky budou dodržovat, aby dítě mělo určitý řád (Kořátková, 2008).

Jestliže chceme mluvit o dětech v předškolním věku, musíme znát i jejich vývin, ale i rozsah jejich dovedností. Podle Jakabčice (2002) se ve věku od 3 do 6 let tempo tělesného i duševního vývoje zpomaluje, na rozdíl od předcházejícího období. Jakabčic (2002) uvádí stádia vnímání.

- 1. Stádium předmětů: V tomto stádiu dítě jednotlivě vyjmenovává jednoduché předměty na obrázcích
- 2. Stádium činností: Zde dítě popisuje částečných vztahů v izolovaných složkách celkového děje (uvedení některých aktivit).
- 3. Stádium vztahů: Jde zde o pochopení celého výjevu, jeho pointy a logický smysl událostí.

U předškoláků se uplatňují především první dvě stádia.

Musíme zde zmínit i periodizaci a kognitivní vývin v koncepci Piageta. Dle něj předškolní období spadá do 2. Stádia Piagetova vývinu. Toto stádium nese název „předoperační stádium“. Je definováno hraničním věkem 6-7 let. Když dítě koncem druhého roku života začíná používat soustavu slovních znaků, dostává se jeho myšlení a poznávání na kvalitativní novou úroveň. V daném stádiu může činnost s předměty přejít do činnosti uskutečňované v představivosti, a tak dítě překonává rámec blízkého prostoru a času (Piaget, Inhelderová, 2001).

Jakabčic (2002) ve svém díle uvádí, že Piaget rozdělil morální vývin do několika stádií. Předškolní věk spadá do prvního stádia „Stádium heteronomní morálky“. Ta trvá do 7 let života dítěte. Morální pravidla jsou nealternativní, podmíněné autoritou. To jak se dítě morálně chová, je ve vztahu k existenci vnější morální normy, o které dítě nepochybuje. Když je nějaké chování schvalováno rodiči nebo učiteli dítě ho považuje za „dobré“, ale

když je jiné chování odsuzováno a trestáno, je považováno za „zlé“. Heteronomie má předoperační povahu.

Vývoj myšlení vyplývá dle Teychla a Bruneckého (1973) ze tří druhů činností a to ze hry, z učení a z práce. Uvádějí, že všechna nižší stádia jsou předstupněm vyšším stádiím a všechny vyšší stádia vycházejí z nižších stádií. Dále uvádějí, že dítě se dokáže soustředit pozornost nejen na to, co ho zajímá, ale i na to, co se od něj vyžaduje (př. Úkoly, pravidla her...). S růstem pozornosti roste i schopnost zapamatování a vzpomínky se již uschovávají v paměti dlouhou dobu, některé až do dospělosti.

Dle mého názoru je velmi důležité aby učitelka v mateřské škole dokázala rozpoznat fyzické i psychické vady u dítěte. Proto by učitelky měly mít znalosti o vývoji dítěte z psychické i tělesné stránky.

3 PROJEKT

Abych mohla definovat, co j to projekt musím nejprve zmínit projektové vyučování, ze kterého projet vychází. Proto se jako první zmíním, co je to projektové vyučování a dále se pak budu zabývat projektem.

3.1 Projektové vyučování

Současné době se velmi často mluví o projektech a projektovém vyučování. Projektové vyučování je velmi oblíbeno, protože dává prostor pro integraci poznatků z různých oblastí, ale i pro integraci dítěte. Poskytuje příležitost pro růst spoluzodpovědnosti dětí a vytváření prostoru pro rozvoj jejich samostatnosti v bezpečném prostředí (Tomanová, Kašová, Dvořáková, 2009).

Není jednoduché vymezit jednoznačně, co je to projektové vyučování. Různí autoři dávají do popředí odlišné znaky, které považují za prioritní pro projektové vyučování. U někoho je to materiální výstup projektu, u jiného smysluplnost činností dětí nebo skupinová práce. Kilpatrick(in Coufalová, 2006,s.10) autor projektového vyučování, zdůraznil praktický význam projektů. Jeho definice projektového vyučování zní takto „ *Projekt jest určité a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žáku tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě*“(Coufalová, 2006, s.10).

Můžeme říct, že v rozhodování o tom, co je to projekt rozhoduje vztah dítěte k této činnosti a jeho podíl na činnosti. Velmi důležitým mementem je odpovědnost dětí.

Pedagogické názory a myšlenky spojené se zrodem projektového vyučování jsou starší více než sto let. Vycházejí z kritiky tzv. herbartovské školy, která byly základním modelem vyučování v Evropě a Americe. Učitelé, kteří vyučovali jak praxi, tak teorii kritizovali především způsob, jak se děti učí. Děti jen tiše seděly a poslouchaly učitele, který jim něco vysvětloval. Takovému způsobu učení se učitelé snažili vyhýbat, a proto vzniklo projektové vyučování. Kolébkou projektového vyučování byla americká pragmatická pedagogika. Především v dílech J. Deweye a W. H. Kilpatricka. Právě ten napsal první ucelenou studii o projektovém vyučování (Tomanová, Kašová, Dvořáková, 2009).

3.2 Projekt v mateřské škole

Dle Tomanové, Kašové a Dvořákové (2009) je projekt považován za metodu vyučování nebo za komplexní metodu vyučování. Můžeme ho pojmut i za specifický způsob zpracování obsahu vyučování. Je to i jedna z variant koncentrace učiva. Na projekt je také nahlíženo jako na strategiích založených na aktivním přístupu žáka k vlastnímu učení. Také umožňuje naplňovat potřeby a zájmy žáků, rozvíjet jejich schopnosti, posilovat seberegulaci při učení, změnu rolí učitele a dítěte, týmovou spolupráci. Produkt dává práci smysl, motivuje dítě k činnosti a řídí její průběh. Obsahovým základem projektu je zvolení tématu ze života, které spojují poznatky z různých oborů. Projekt je úkol na delší časový úsek. Projekt se dá řešit individuálně nebo skupinově.

Projekt není pouhé řazení činností s určitým tematickým zaměřením. Jeho odlišnost a pedagogická půvabnost spočívá v integrování činností, ke kterým se vztahují různé metody směřující cíleně ke komplexnímu rozvoji celé osobnosti dítěte jak individuální, tak ve spolupracující rovině. Jednou z metod je společný výsledek, který má dvě části. První část je společná tvorba a druhou částí je aktivní prezentace. Aktivní spolupráce a její přínos spočívá v tom, že děti někomu dalšímu, nezasvěcené osobě do jejich práce, předvedou, ukáží, co udělaly nebo přispějí k zážitku druhých. Dítě si tak buduje postoj, že celková práce je celé skupiny, ale on má na něm svůj díl zásluh a práce (Kotátková, 2008).

Jana Coufalaová (2006) ve svém díle uvádí základní znaky projektu, kterými jsou:

- Projekt vychází z **potřeb a zájmů dětí**, umožňuje uspokojit jejich potřebu získat nové zkušenosti a být odpovědný za svou činnost.
- vzhází z **konkrétní a aktuální situace**, neomezuje se na prostor a mohou se zapojit i rodiče
- Projekt je především **podnikem dítěte**, učitel by do něj neměl zasahovat.
- Práce dětí přinese konkrétní **produkt**, pokud je to možné, je průběh zdokumentován.

Dle mého názoru projekt se může realizovat jak ve škole, tak i v mateřské škole. Však i děti v mateřské škole mají již mnoho znalostí z různých oborů, které by se dali v projektu využít. V mateřské škole je však projekt složitější, děti neumějí psát a ještě nejsou tak sa-

mostatné jako děti ve škole. Proto pomoc učitele je v některých případech nezbytná. Pomoc učitele se nejvíce týká při psaní, získávání informací.

Před přípravou jakéhokoliv projektu bychom si měly rozmyslet, jakého typu náš projekt bude. Projekty se rozdělují dle několika hledisek a každý autor je rozděluje jinak. Já jsem si vybrala rozdělení projektu od autorky Jany Coufalové (2006).

Rozdělení dle účelu:

Před realizací projektu bychom si měly rozmyslet, co bude jeho hlavním cílem.

- Projekt realizován od myšlenky do vnější formy (př. stavba člunu).
- Projekt vedoucí k estetické zkušenosti (př. poslech historického příběhu, poslech symfonie).
- Projekt usilující o řešení problémů (př. prozkoumat daný jev).
- Projekt, který vede k získání zkušeností. (př. dosažení úhledného písma).

Rozdělení dle vztahu k učivu:

- Jedno tématový- zaměření učiva je pouze na jeden předmět a jedno téma.
- Více tématový- zaměření učiva je na více předmětů a témat.

Rozdělení dle organizace:

Je-li zřejmé, které učivo zahrnoval daný projekt, můžeme zvolit organizační vyučování.

- Projekt probíhá během určitého časového období.
- Projekt prolíná několik předmětů.
- Projekt je realizován mimo vyučování.

Rozdělení dle délky trvání:

- Krátkodobý projekt- probíhá od několika hodin až do jednoho týdne.
- Střednědobý projekt- probíhá od týdne do několika měsíců.
- Dlouhodobý projekt – probíhá celý rok a navazuje několika tématy na sebe.

Rozdělení dle místa konání:

- Školní projekt- ideální místo na školní projekt je škola v přírodě
- Projekt, kdy na jednotlivých částech pracují děti doma – domácí práce navazuje na práci ve škole a výsledky ses távají dalšími podněty pro pokračování opět ve škole
- Práce na projektech v různých institucích (př. divadla, muzea, výstavy apod.)

Rozdělení dle navrhovatele:

- Žákovský nebo spontánní projekt- je navrhnut dítětem a iniciativitou dětí
- Projekt umělý- jsou to projekty připraveny učitelem.

Projekt může probíhat jako kombinace obou možností. Tedy že projekt navrhne dítě a učitel ho připraví.

Rozdělení dle počtu zúčastněných:

- Projekt pro skupinu
- Projekt pro dvojici
- Projekt pro jednotlivce

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PROJEKT „KOUZLO VÝTVARNÉHO UMĚNÍ“

Teoretickým východiskem pro aplikační část bylo výtvarné umění a její využití v mateřské škole a techniky výtvarného umění. Snažila jsem se využívat takových výtvarných technik, které nejsou v mateřské škole příliš obvyklé.

Projekt je zaměřený na výtvarné umění proto, abych dětem ukázala rozmanitost a různé techniky výtvarného umění. Projektem chci ukázat, že i předškolní děti zvládnou základní techniky výtvarného umění, a že se v mateřské škole mohou využívat i náročnější techniky výtvarného umění než je jen kresba barvou.

Cílem praktické části je vytvořit a ověřit vzdělávací projekt, který je zaměřený na výtvarné umění.

4.1 Charakteristika projektu

Název: Kouzlo výtvarného umění

Věk: 4-6 let

Počet dětí: 15- 20

Zaměření: Tento projekt je zaměřený na výtvarné umění a jeho techniky s cílem objasnit si s dětmi pojem výtvarné umění, ukázat si výtvarné umění na výstavě a hlavně, aby si děti vyzkoušeli vybrané techniky výtvarného umění a uspořádali vlastní výstavu svých děl pro rodiče.

Typ projektu: Vzdělávací projekt je krátkodobý. Místo realizace je v mateřské škole. Je to projekt, který vede k získání dovedností v oblasti výtvarného umění. Zaměřuje se na jedno téma. Z hlediska navrhovatele je projekt umělý, tedy vytvořen dospělou osobou. Projekt je určen pro skupinu.

Cíl: Cílem projektu je, aby se v mateřských školách začaly využívat i nevšední výtvarné techniky jako je koláž, frotáž, grafika a podobně. Obohatit znalosti a dovednosti dětí v mateřské škole ve výtvarném umění.

Projekt je pěti denní. Aktivity jsou připraveny vždy jen na dopoledne. Každý den si řekneme něco nového o výtvarném umění a vyzkoušíme si vybrané techniky výtvarného umění. Díla dětí, které za celý týden vytvoří, se budou schovávat a na konci týdne je využijeme na

výstavu pro rodiče. Součástí projektu je návštěva výstavy, kterou jsem pro děti přichystala já. Materiál na výstavu je úměrný věku dětí.

Produktem tohoto projektu bude výstava, kterou uspořádáme s dětmi pro rodiče. Výstava se bude skládat z děl dětí, které vytvořily za celý týden. Děti zde budou moci svým rodičům popsat, co vytvářeli a jak se u toho cítili a celkové dojmy ze své tvorby.

5 REALIZACE PROJEKTU

Vzdělávací projekt byl aplikován v mateřské škole v Ostrožské Nové Vsi v období 18. -22. března 2013. Navštěvovala jsem třídu „sluníčka, kde bylo 25 dětí ve věku od 4 do 6 let, z toho bylo 8 předškoláků. Témata jednotlivých prací byla zvolena dle třídního vzdělávacího programu. Během realizace se uskutečnily i akce, které organizovala mateřská škola. Ve středu děti odjížděli v 10 hodin plavat do Uherského Hradiště a ve čtvrtek 21. 3. měly děti akci s „Morenou“ také od 10 hodin.

Pro orientaci uvádím **režim dne** mateřské školy v Ostrožské Nové Vsi.

Režim dne:

7:00- 8:30 příchod dětí do mateřské školy (8:30 se zamyká mateřská škola)

8:30-9:00 řízená činnost

9:00- 9:15 svačina

9:20 – 10:00 řízená činnost

10:00- 11:15 pobyt venku

11:20- 12:00 oběd

12:10-14:00 spánek

14:20- 14: 30 děti si volně hrají

16:00 uzavírání školky

Vždy před a po jídle, řízené činnosti a pobytem venku děti vykonají hygienu (jdou na záchod a umyjí si ruce).

5.1 „Výtvarné umění“ – den první

Den je nazván „Výtvarné umění“, protože s ním budeme během dne seznamovat. Děti se naučí, co to výtvarné umění je a kdo jej může vykonávat.

Tabulka 1 Struktura prvního dne

cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnit pojem výtvarné umění. Porozumí mu a poznat, co do něj patří. • Procvičit jemnou motoriku pomocí kresby pastelkou. • Získat povědomí, kdo je to umělec a kdo mezi umělce
------	--

	<p>patří.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Získat povědomí jaké předměty ke své tvorbě umělci potřebují a využívají. • Procvičit paměť pomocí výtvarného pexesa.
kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě zná pojem výtvarné umění a rozumí, co do něj patří. • Dítě zvládá jemnou motoriku – kresbu pastelkou. • Dítě rozpozná umělce a ví, kdo mezi ně patří a jaké předměty využívají. • Dítě zvládá hrát výtvarné pexeso.
organizační formy	komunitní kruh, výtvarná činnost, řízená činnost
didaktické metody	rozhovor, hra, popis, vysvětlování
pomůcky	papír, pastelky, obrázky umělců, obrázky předmětů, pexeso
aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • komunitní kruh- rozhovor o výtvarném umění • výtvarná činnost- kresba pastelkami (koho si děti představují jako umělce?) • ukázka obrázků- co je a co není potřeba umělce • výtvarné pexeso- hra

Průběh:

Na koberci uděláme kruh a posadíme se. **Rozhovor** s dětmi jsem zahájila otázkou: „Děti dokázali byste mi říct, co je to výtvarné umění?“ Dám jim chvíli na rozmyšlení, ale když všichni mlčí, vysvětlím jim, co to výtvarné umění je vlastními slovy. Dále jsem se děti zeptala, zdali ví, kdo takové výtvarné umění může vykonávat. Jejich odpovědi znějí takhle: „Výtvarné umění může malovat pan malíř.“ „Také pan spisovatel nebo pan socha.“ Tím jsem zjistila, jaké povědomí mají o osobách, které výtvarné umění vykonávají. Doplním jejich odpovědi, osobami, které nezmínily. Touto osobou je, fotograf, ilustrátor, architekt a grafik. Komunitním kruhem děti získají povědomí o výtvarném umění a umělcích.

„Děti, teď půjdeme ke stolečkům a vy my tam **nakreslíte osobu**, která může vykonávat výtvarné umění.“ Dětem rozdám výkresy A4 a pastelky. Nechám je malovat dle své vlastní fantazie. Děti mi nakreslili fotografy, sochaře, malíře a jednu spisovatelku (příloha č. 1-3).

Po dokreslení si půjdeme sednout zpět na koberec do kolečka. Každé dítě si dá svůj **obrázek před sebe, abychom všichni obrázky viděli**. Jakmile se všichni posadíme na koberec, postupně každý svůj obrázek zvedne a řekne nám, co nakreslil. Děti tak projeví své dojmy ze své tvorby a své dílo budou moci okomentovat. S dětmi si řekneme, jakou výtvarnou

činnost osoba na obrázku dělá. Jestliže dítě nakreslilo fotografa, tak ta osoba vytváří výtvarné fotografie. Hned jak všechny děti okomentují svá díla, ukážu dětem já své připravené obrázky umělců. Opět si zopakujeme, co jsou to za osoby a jaké výtvarné umění vykonávají (příloha č. 4, 8,7).

Dále dětem ukážu obrázky, kde jsou vyobrazeny různé předměty. Na obrázcích jsou zobrazena kočka, pastelky, vodové barvy, tuž a pero, kelímek s vodou, kladivo, stojan s plátnem, klíč na opravování, auto, fotoaparát, plyšová hračka, židle, hrnek, dětská lahev, dláto, film do fotoaparátu, kniha, pero, pravítko a plán budovy. **Děti společnými silami se mnou určují, které předměty umělci využívají ke své práci a které ne.** Tato činnost je na procvičení paměti, a aby si děti zapamatovali, které pomůcky umělci využívají ke své tvorbě (příloha č. 6).

Pro oživení si **zahrajeme pexeso**, které jsem pro tento účel vyrobila. Toto pexeso není na principu obyčejného pexesa, kdy hledáte dva stejné obrázky. Při tomto pexesu děti musejí využít znalostí o výtvarném umění, které jsme si ten den řekli, logiku a paměť. Dvojice v pexese jsou vytvořeny z prvků výtvarného umění. Dvojice jsou vytvořeny následovně:

temperové barvy-obraz květin, sochař tesající sochu- socha, malíř s paletou- paleta se štětcí, fotograf- fotografie, knihy- písmeno A, kamera- režisér,pastelky- papír, vodové barvy-obraz, hrad- architekt (příloha č. 10).

Než začneme pexeso hrát, ukážeme si dvojice, které k sobě patří, a vysvětlíme si proč. U těžkých obrázků je vždy nápověda, na každé dvojici je jeden prvek vždy stejný. Jako první obrázek si ukážeme architekta s hradem. Hrad patří k architektovi proto, že architekt navrhuje plány pro stavění budov. Jelikož je hrad taky budova, musel ji nějaký pan architekt navrhnout. Následující obrázek jsou vodové barvy a obraz. Obrázky k sobě patří, protože ten obraz je malován vodovými barvami a jako nápovědu zde mají štětec. Na obou obrázcích je vyobrazen štětec dle kterého poznají, že patří dvojice k sobě. Pokračujeme pastelkami a papíry. Tato dvojice patří k sobě, protože pastelkami se maluje na papír. Potom vytáhnou obrázek kamery a režiséra. Kamera patří k panu režisérovi, protože ten s pomocí kamery natáčí film. Zde je také nápověda na obou obrázcích je znázorněna kamera. Na řadu přijde obrázek knih a písmene A. Písmeno patří ke knihám, jelikož pomocí písmen pan nebo paní spisovatelka může psát knihy. Poté ukážu obrázky fotografa a fotografie. Tyto dva obrázky patří k sobě, protože fotografie je konečný výtvarný tvor fotografa. I zde je ná-

pověda, na obou obrázcích je fotoaparát. Následují obrázky malíře s paletou a palety se štětci. Obrázky k sobě patří z toho důvodu, že malíř pomocí štětců a palety maluje obrazy. Zde jsou na obou obrázcích štětce s paletou jako náповěda. Pokračujeme sochařem a sochou. Tato dvojice patří k sobě, jelikož socha je koncovým výtvořem sochaře. Zde je také patrná náповěda, obě sochy jsou stejné. Jako poslední obrázek nám zbyl obraz a temperové barvy. Obraz je malován temperovými barvami, a tudíž patří k sobě. I v této dvojici je náповěda, na obou obrázcích je tuba temperové barvy. Po dokončení vysvětlování jsme si pexeso zahrály (příloha č. 9,11,12).

Reflexe:

Stanovené cíle pro první den se mi podařilo úspěšně splnit. Při otázce, co to je výtvarné umění, mi děti nedokázali odpovědět. Na další otázky děti již dokázali odpovídat a jejich odpovědi byly různé. Některé umělce děti neuměly pojmenovat a vymýšlely si vlastní nesignifikanční názvy, tak jsem jim pomohla a společně jsme vyjmenovali všechny umělce, kteří spadají do výtvarného umění.

Při kresbě pastelkou jsem měla trochu problémy, protože jsem chtěla, aby děti namalovaly dle své fantazie, jak si umělce představují. Děti nevěděly, jak a co mají malovat, tak jim jedna paní učitelka, která tam byla se mnou, začala popisovat, jak takový umělec vypadá, ale naštěstí jsem ji včas zastavila.

Děti při popisování svých děl se rozpovídaly, takže nám tato činnost trvala déle, než jsem očekávala, ale nechala jsem je mluvit. Bylo na nich vidět, že je to baví, a že před tím nic takového nedělaly. Děti mi povídaly i své pocity s kresby. U několika případů jsme slyšely celý příběh, např. pana fotografa jak šel na procházku a potkal v lese několik zvířátek, které si vyfotografoval apod.

Následovalo pexeso. Děti byly velmi šikovné a dokázaly logicky odvozovat, proč dané obrázky patří k sobě. U některých obrázků nevěděli, proč k sobě patří, tak jsem jim pomohla já a společně jsme to zvládli. Pexeso je nakonec hodně bavilo, ta jsme ho opakovali ještě jednou. Dále nám už nezbyl čas, protože se kolem desáté hodiny odchází ven buď na zahradu, nebo na procházku.

5.2 „Po stopách výtvarného umění“ – den druhý

Tento den je nazván „Po stopách výtvarného umění“, protože jsem tak nazvala i výstavu, kterou v tento den s dětmi navštívíme. Výstavu navštívíme z toho důvodu, aby si děti ukotvily do paměti, co jsou to umělecká díla a jaké díla to mohou být.

Tabulka 2 Struktura druhého dne

cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj logického uvažování pomocí přiřazování předmětů. • Rozvoj vědomostí o výstavě. • Procvičení jemné motoriky pomocí kresby olejovým pastelem.
kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě umí přiřazovat materiál k výrobku. • Dítě má vědomosti o výstavách. • Dítě zvládá kresbu olejovým pastelem.
organizační formy	komunitní kruh, návštěva výstavy, výtvarná činnost
didaktické metody	rozhovor, popis, pozorování, přiřazování
pomůcky	olejové pastely, čtvrtky výkresů, fotoaparát, štětec, pastelky, kus dřeva, kameny, křídly, temperové barvy
aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • rozhovor o výstavě • návštěva výstavy • sběr předmětů • přiřazování předmětů k výtvarným dílům • kresba olejovými pastely

Průběh:

Druhý den zahájím **povídáním o tom, co je to výstava**. Zeptám se dětí, zda mi dokážou říct, co to výstava je. Dál se zeptám, co se na takové výstavě může vystavovat. S dětmi si zopakujeme, co jsme si předešlý den řekli. Kdo je to umělec, co dělá a kdo to může být a jaká díla může vytvářet.

„ Výborně děti. A my si teď na takovou výstavu zajdeme. Tuhle výstavu jsem si pro vás připravila já. Ale než půjdeme, připomeneme si, jak se budeme chovat.“ Děti vyjmenují zásady, jak se chováme, když někam jdeme. Poté se jdeme obléct a about.

Výstavu jsem připravila v místní knihovně, která je v areálu školky. Nazvala jsem ji „Po stopách výtvarného umění“. Na výstavě jsou vystaveny obrazy vyráběny různými techni-

kami, fotografie, sochy, jak dřevěné, tak i keramické a umělecká tvorba z korálek (příloha č. 15,16,17).

Po cestě do knihovny budou děti nacházet různé předměty, které budou sbírat a na výstavě k nim budou přiřazovat jednotlivá díla. Předměty, které jsou po cestě rozmístěny, jsou fotoaparát, temperové barvy, kamínky, dřevo, štětce, pastelky a korálky (příloha č. 13,14,18).

Po oblečení vyrazíme na cestu. Děti jsou velmi všímavé a nacházejí všechny připravené předměty. Po dorazení na **výstavu** si nejprve díla prohlédneme a povídáme si, co vidíme. Poté přijde na řadu přiřazování nalezeného předmětu k dílu. Já vždy vytáhnu z tašky věc, kterou děti našly. Děti ji pojmenují a mají za úkol najít dílo, kde je tato věc využita. Děti jsou velmi šikovné a vše poznaly.

Po návratu do školky si děti zavolám ke stolečkům a dám jim za úkol, aby mi **namalovaly to, co se jim na výstavě nejvíce líbilo**. Dostanou výkres a olejové pastely. Kresba netrvá dlouho, protože děti jsou plni zážitků, tak jim šla tvorba od ruky. Každý mi nakreslil jiný obrázek (příloha č. 19).

Reflexe:

Cíle zvolené pro dnešní den jsem částečně splnila. Některým dětem dělalo problém rozpoznat dílo, které bylo zhotoveno daným způsobem (např. když jsem řekla, ať hledají dílo, které je nakresleno temperovou barvou, ukázaly na fotografii apod.).

Při povídání o výstavě, děti pohotově reagovali. Jen některé otázky, na které jsem se děti ptala, byly zle zvolené a děti mi nevěděli odpovědět. Jejich odpovědi na mé otázky jsem doplňovala o věci, které byly dle mého názoru podstatné (př. jsem doplnila odpověď na otázku, co všechno můžeme najít na výstavě apod.).

Když jsem chtěla po dětech vyjmenovat zásady slušného chování, když někam jdeme, všichni rychle a správně vyjmenovávaly, jak se mají chovat. Po cestě na výstavu děti našly všechny předměty, které bylo potřeba vzít sebou na výstavu. V knihovně si nejprve děti mlčky prohlédly, co tam všechno je. Nejvíce se jim líbil keramický vodník, který stál na stole. Při přiřazování materiálu k dílům měly některé děti problémy.

Po návratu měly za úkol namalovat, co se jim na výstavě nejvíce líbilo. Kresba netrvala příliš dlouho, děti byly plné zážitků, tak jim to šlo rychle. Během kresby nenastal žádný

problém a výsledky byly krásné. Každé dítě namalovalo skoro vždy jiný obrázek než jeho kamarád. Atak se mi sešla skoro všechna díla, které byly na výstavě, jen byly malovány dětmi.

5.3 „Malíři“- den třetí

Třetí den jsem nazvala „malíři, protože si budeme povídat o tom, kdo to malíř je a co vykonává za práci. Také si řekneme, jaké pomůcky k tomu využívá, jak se obléká a kde svou činnost dělá, také si vyzkoušíme tvorbu vodovými barvami.

Tabulka 3 Struktura třetího dne

cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky pomocí cviků zápěstím a grafomotorickým listem. • Rozvoj koordinace ruka- oko. • Rozvoj prostorového myšlení pomocí malby z teček a čar.
kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě zvládne grafomotorický list. • Dítě ovládá prostorové myšlení. • Dítě ovládá koordinaci ruka-oko.
organizační formy	komunitní kruh, výtvarná činnost,
didaktické metody	rozhovor, hra, popis, vysvětlování
pomůcky	výkres, vodové barvy, voskovky, štětec, kelímek s vodou, obrázky k pantomimě, grafomotorický list
aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • povídání s kartičkami • hra „Chodím, hledám, co mm znát.“ • básnička na procvičení zápěstí • grafomotorický list • výtvarná činnost • pantomima

Průběh:

Společnou činnost začneme na koberci, kde si budeme **o malíři povídat**. Ukážeme si s dětmi na obrázcích, jak takový malíř vypadá, jak vypadají nástroje a výtvarné pomůcky, které malíř používá (příloha č. 21).

Zahrajeme si hru „ Chodím, hledám, co mám znát.“ Tato hra spočívá v tom, že učitel říká básničku:

*„Chodím, hledám, co mám znát.
Pojď mi (jméno dítěte) pomáhat.
Do všech koutů zajdi
A (danou věc, kterou si učitel vybere) mi najdi.“*

Vybrané dítě vždy musí chodit tak dlouho po třídě, dokud dnou věc, kterou měl hledat, nenajde. Budou se vyvolávat takové věci, které jsou spojeny s výtvarným uměním a které malíř ke své práci využívá a dítě je zná. Například štětec, barvy, papír, paletu, kelímek na vodu, pastelky a podobně.

Po téhle aktivitě půjdeme ke stolečkům. Dříve než začneme s pracovním listem, který nám pomůže s jemnou motorikou, která je u malířů velmi důležitá, procvičíme si ruce s pomocí básničky. Při básničce dítě dělá ve vzduchu to, co slyší v **básničce a tím si procvičuje zá-
pěstí**. Básnička zní:

*„Kreslíme kolo pastelkami, snad se dílo zdaří.
Sluníčko si kreslí s námi, vesele se tváří.“*

(kresba kruhu ve vzduchu, změna směru obtahování kruhu, dbát na uvolnění zápěstí)

„Ať přikreslím rovné čáry, sluníčko si přeje.

Pastelkami čáry máry- za chvíli už hřeje. „

(kresba paprsků po celém obvodu)

„Co nakreslit ještě zbývá? Dvě maličké tečky.

Sluníčko se může dívat dolů na ovečky.“

(kresba očí)

„Pusinku a malý nosík, sluníčko je celé.

Den už končí a mě kdosi nese do postele.“

(kresba úst a nosu, malíř si zatleská, protáhne se, položí hlavu na sepjaté ruce).

Po protažení zápěstí zadám dětem **pracovní list**. Tento grafomotorický list je procvičení jemné motoriky. Dítě obtahuje vytečkované vzory (příloha č. 24).

Když děti práci dokončí, budeme pokračovat výtvarnou činností. Pro téma malíři jsem zvolila **malbu teček a čar**. Je to trochu abstraktní tvorba, děti nebudou malovat nic konkrétního. Nejprve na výkres vodovými barvami nakreslí kruhy, holečka nebo ovály. Po zaschnutí prvotní malby si vezmeme voskové pastelky a do malby mezi ornamenty voskovkou doplníme různé linie. Vše záleží na dětské fantazii a šikovnosti, jak se úkolu zhos-

tí. Jako správní malíři při malbě stojíme. Přece i malíř většinou při tvorbě svého díla stojí. Pomocí této činnosti se děti naučí chápat prostorové vazby (příloha č. 22,23,21).

Pro oživení programu si s dětmi zahrají na koberci „**výtvarnou pantomimu**“. V klobouku budu mít lístečky, na kterých bude nakresleno něco z oblasti výtvarného umění. Zvolené dítě si vždy vytáhne jeden lísteček a pomocí pantomimi předvede, co je na něm zobrazeno. Ostatní děti musí uhádnout, co dítě předvádí. Kdo to uhádne, jde jako další na řadu.

Reflexe:

Tento den se mi povedlo splnit stanovené cíle. Při hře „ chodím, hledám, co mám znát.“ dětem celkem dlouho trvalo, než našly dané věci ve své třídě. I když všechny dobře vědí, kde je kreslicí koutek a že se výtvarná činnost vykonává většinou tam. Proto jsem jim musela trochu napovídat, kde mají hledat. Některé děti ani nevěděly, jak daná věc vypadá. To spíše dělalo problém mladším dětem (4 roky). Z toho důvodu se nám hra trochu protáhla a už nám nezbyvalo mnoho času, protože se v deset hodin odjíždělo na plavání.

Kresba ve vzduchu sluníčka se dětem líbila, bylo na nich vidět, že nikdy podobnou činnost před psaním grafomotorických listů nedělali. Pracovní list byl vhodnější pro starší děti (5-6 let). Těm mladším obtahování dle čáry moc nešlo. Všimla jsem si, že ve zdejší mateřské škole děti neobkreslují šablony, ani moc často nestříhají nůžkami. Šablona jim byla vždy dána již vystřižená. Z toho důvodu jsem zvolila tento pracovní list, kde děti musí přesně obkreslovat dané vzory. Avšak tento pracovní list je vhodný pro jakoukoliv činnost. Dítě trénuje koordinaci ruko-oko.

Následující výtvarná činnost dětem šla velmi dobře a celkem je to i bavilo. Činnost byla zaměřena na orientaci na výkresu. Bylo vidět, že vodové barvy nejsou pro děti nic nového, proto byla kresba velmi rychlá. V čase, kdy vodové barvy zasychaly, abychom mohly do malby kreslit voskovkou, jsme stihly malbu pouze vodovými barvami. Tématem byla nejoblíbenější pohádková postava z knížky.

Výtvarná pantomima byla pro děti velmi zábavná. I když ze začátku trochu déle trvalo, než pochopily pravidla hry. Po pochopení pravidel, činnost šla velmi dobře. Doporučila bych tuhle hru hrát spíše se staršími dětmi ve věku 5-6 let. Ty lépe pochopí pravidla a hra nebude pro ně tak složitá. Pravidla hry jsem pro děti ve školce mírně upravila. Děti při hře mohly používat citoslovce a vydávat zvuky, ale nesměly mluvit.

5.4 „Sochaři“- den čtvrtý

Tento den je nazván „Sochaři“ dle činností, které si s dětmi vyzkoušíme. Děti se dozví něco o sochařích a jejich technikách. Ukážeme si i pomůcky, které ke své práci používají a také si sochařinu vyzkoušíme.

Tabulka 4 Struktura čtvrtého dne

cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky a koordinace ruky a oka pomocí stříhání dle předlohy. • Zdokonalené a udržení pozornosti a soustředění. • Rozvoj paměti pomocí skládání písmen dle předlohy. • Rozvoj fantazie pomocí vytvoření vymyšlené postavy. • Zdokonalení hrubé motoriky.
kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě zvládá stříhat dle předlohy. • Dítě zvládá poskládat slovo z písmen dle předlohy. • Dítě zvládá vytvořit smyšlenou postavu dle vlastní fantazie. • Dítě dokáže napodobit danou věc, osobu i zvíře. • Dítě dokáže se soustředit na danou činnost
organizační formy	Komunitní kruh, výtvarná činnost
didaktické metody	Hra, rozhovor, demonstrace, popis
pomůcky	Kartičky s písmeny, obrázky z oblasti sochařství, nůžky, tužky, papír, novinový list, pytlík od mouky, fixy, lepidlo, materiál na koláž, knoflíky, bavlna, grafomotorický list
aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Hra „písmena naruby“ • Povídání o sochařství • Básnička s pohybem na procvičení zápěstí • Grafomotorický list- „ Najdi správnou cestu“. • Sousoší- skládání a vystřihování papíru. • Hra na sochy • Výtvarná činnost – výroba pana Pytlíka.

Průběh:

Pro začátek dne zvolím hru s písmeny. **Hra se jmenuje „ Písmena naruby“**. Tato hra je zaměřena na paměť. Dítě při této hře nemusí umět číst. Hra spočívá v tom, že na kartičky stejných rozměrů napíšeme písmena celé abecedy. Obrátíme je a rozložíme po podložce. Zvolíme slovo na 5 písmen. K slovu přiložíme i obrázek, aby dítě vědělo, o jaké slovo jde. V tomto případě budu používat slova, spojeny se sochařem, abych děti namotivovala na další činnosti. První hráč obrátí prvních pět kartiček. Ty písmena, které se vyskytují v daném slově, položí na podložku ke stejnému písmenu. Zbylé kartičky odloží stranou. Další hráč si vezme jen tolik kartiček, kolik zbývá uhádnout písmen. A postupuje jako první hráč, Tak se postupuje, dokud není slovo složeno. Vyhrává hráč, který jako první doloží poslední písmeno (příloha č. 26).

Na tuto činnost navážu **rozhovor na téma sochař**. Řekneme si s dětmi, kdo to sochař je, jakou vykonává činnost, jaké předměty k této činnosti využívá, jaký materiál a podobně (příloha č. 25).

Pro procvičení zápěstí před psaním si **řekneme básničku o berušce**, při které opět budeme malovat ve vzduchu. Básnička zní:

„Oválek si rozpůlíme, dokreslíme hlavu.

Pak tykadly namíříme na jablíčko v sadu. „

(nakreslit ovál, rozpůlit, kresba hlavičky a tykadel, kresba jablka jedním tahem)

„Sedm teček na zádička nakreslíme lehce.

Berušce se do nebička zatím letět nechce.“

(kresba teček)

„Ještě krátké nožky k tělu- beruška je celá.

Se svým broučkem u podbělu potkat by se chtěla.“

(nakreslit nožky, pleskání, tleskání)

Po básničce následuje **grafomotorický list** na orientaci a soustředění. Na pracovním listě mají děti za úkol najít správnou cestu. Dvě děti na obrázku hledají cestu domů. Pomoz jim, aby trefily do svého domečku. Tento pracovní list je na koordinaci ruky a oka a na přesnost a soustředění (příloha č. 27).

Navazující činnost zlepšuje koordinaci ruky a oka a také se zaměřuje na jemnou motoriku. Nejprve list poskládáme na čtvrtiny „do harmoniky“. Na výsledný úzký pruh nakreslíme

panáčka, aniž bychom mu na každé straně dokreslily ruce. Panáčka vystříhneme, ale ruce neodstříhneme. Složený papír roztáhneme a vzniknou nám 4 panáčci spojeni rukama. Místo panáčků můžeme nakreslit i zvířata nebo různé předměty, jen musíme dbát na to, aby se vždy z pravé i levé strany tvar dotýkal kraje. Vzniklé panáčky jsem nazvala „**papírovým sousoším**“, aby činnost navazovala na zvolené téma dne (příloha č. 29).

Pro zpestření si zahrajeme **hru na sochy**. Hra spočívá v tom, že každé dítě dostane list papíru, na který si stoupne. To bude pro dítě podstavec, ze kterého nesmí spadnout. Já jako vedoucí hry budu vyvolávat: „Sochaři vymodelujte mi sochu...“ (nějaké věci, zvířata, osoby apod.) A děti budou mít za úkol, se postavit do pozice, která by danou věc představovala.

Jako **hlavní výtvarnou činnost** pro tento den sem si zvolila **výrobu směšné postavičky pana Pytlíka Moučného**. Pro jeho výrobu budeme potřebovat pytlík od mouky, fixy, lepidlo, materiál na koláž, knoflíky a bavlnu. Nejprve si na sáčku od mouky vytvoříme směšnou tvář pana Pytlíka. Poté bavlnou, knoflíky a materiálem na koláž vyzdobíme panu Pytlíkovi vlasy a šaty. Sochu necháme zaschnout. Po zaschnutí mohou děti výrobek používat jako loutku (příloha č. 28).

Reflexe:

Stanovené cíle se mi povedlo splnit. Hra s písmeny dětem začátku dělala problémy, ale jakmile pochopily princip hry, byly velmi nadšeny. Tuto hru jsem s dětmi hrála v menších skupinách, aby si každý zahrál a děti nemusely dlouho čekat, než na ně přijde řada. Hra je dobrá na rozvoj paměti.

Když jsem se dětí zeptala, zdali ví, kdo je to sochař, odpověděli mi, že je to člověk, který vytváří sochy. Dále jsem se ptala, z jakého materiálu mohou být sochy vyrobeny. Na tuto otázku mi děti nedokázali odpovědět. Odpověděla jsem si tedy sama. Dále jsem dětem ukázala obrázky, kde byly vyobrazeny věci, které sochaři při své tvorbě používají. Většinu neznaly. Poznaly jen velmi známé předměty jako je sekera, kladivo apod.

Básničku děti zvládly, ale při grafomotorickém listu měly některé děti problém. Ztráceli se v cestičkách, nedokázali udržet pozornost. S menší dopomocí tento list zvládly i čtyřleté děti.

Při tvorbě papírového sousoší jsme měly problémy. Dětem dělalo problém vystřihování, jelikož v mateřské školce moc nestřihají. Proto nám tato činnost zabrala více času, než jsem očekávala. Některé děti musely stříhat několikrát, než se jim to povedlo rozstříhnout správně. Avšak když se jim to povedlo, nadšení bylo o to větší. Při rozhovoru s dětmi jsem zjistila, že děti nikdy nic podobného nedělaly. Proto jsme si udělali více šablon, aby si děti vyzkoušely i další tvary a zdokonalily se ve stříhání.

Hru na sochy jsem zvolila, aby se děti trochu zahrály a aby zvládly dále dávat pozor. Pravidla hry si děti rychle osvojily a velmi je tato činnost zaujala. Někdy jim dělalo problém se udržet na dvoulistě novin jako na podstavci. Několik dětí i upadlo. Naštěstí byly na koberci a nic se jim nestalo. Proto jsem dále zvolila méně náročné postoje.

Tvorba pana pytlíka děti velmi bavila. Při tvorbě jsem dětem povídala, jaké sochy sochaři vytvářejí z jakých různých materiálů. Při zmínce, že i děti jsou dnes sochaři, byly velmi nadšené, že jsou umělci a vytváří umělecké dílo. Celý den si o tom povídaly a při odchodu domů se chlubily rodičům. Tvorba pana Pytlíka se dětem velmi povedla.

5.5 „Tiskaři“- den pátý

Poslední den si vyzkoušíme práci tiskařů, proto je ten to den nazván „tiskaři“. Vyzkoušíme si tisk různými razítky, také si jedno razítko samy vyrobíme. Ale nejdůležitější částí, toho dne je výstava dětí pro rodiče.

Tabulka 5 Struktura pátého dne

cíle	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky pomocí úchopu brambory a manipulací s ní. • Rozvoj paměti o nové informace o tiskařích. • Posilování jemné motoriky pomocí manipulace drobnými věcmi.
kompetence	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě dokáže vzít polovinu brambory do ruky a namočit ji do barvy. • Dítě dokáže popsat práci tiskaře a vyjmenuje předměty, které využívá ke své práci. • Dítě zvládne lepení malých předmětů na danou plochu.
organizační formy	komunitní kruh, výtvarná činnost
didaktické metody	demonstrace, popis, rozhovor,

pomůcky	obrázky s pomůckami tiskařů, čtverec z kartonu, lepidlo, nůžky, knoflíky, korálky, malé kamínky, kousky látek, různé koření (hřebíček, bobkový list, nové koření...), listy, větvičky, peří, větvičky, květiny, barvy, štětec, brambory, výkresy, grafomotorický list
aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • rozhovor o tiskařích • výroba vlastního razítka • básnička s pohybem na procvičení zápěstí • grafomotorický list • tisk s razítek z brambor • příprava výstavy pro rodiče

Průběh:

Dnešní den jsem s dětmi začala **komunitním kruhem**. Posadíme se na koberec a budeme si povídat o tom, kdo je to tiskař, a co dělá? Ukážeme si i obrázky s předměty, které tiskaři využívají. Povím dětem, jaké druhy tisku máme, z čeho všeho se mohou udělat razítka. Popíší jim i výrobu linorytu nebo dřevorytu (příloha č.31).

Poté půjdeme ke stolečkům a **vyrobíme si každý své razítko**. Každé dítě dostalo čtverec z tvrdého kartonu. Mají k dispozici lepidlo a různé tvrdé předměty jako jsou knoflíky, korálky, malé kamínky, kousky látek, různé koření (hřebíček, bobkový list, nové koření...), listy, větvičky, předměty, které jsme našli na vycházce (peří, větvičky, květiny apod.). Tyto předměty děti různě lepí na svůj kousek kartonu. Tím vytvoří nerovný povrch a razítko je na světě. Po zaschnutí lepidla razítko vyzkoušíme. Stranu razítka, která tiskne, natřeme barvou (vodovou nebo temperovou barvou) a přitlačíme na výkres. Po odkrytí se můžeme podívat, jak se nám razítko povedlo (příloha č.30).

Další činností je básnička na procvičení zápěstí před psaním. Básnička zní:

Lístičky nakresli, mají tvar srdíčka.

Trhá je pro štěstí copatá holčička.

(kresba lístků a tečky uprostřed)

Dobře ji ochrání od různých bolístek,

Vyrostl na strání zelený čtyřlístek.

(obtáhnout lístky a dokreslit stonek).

Dále jsem zvolila **grafomotorický list** na dokreslování písmen a různých předmětů. Grafomotorický list je dobrý na paměť a přesnost. Dítě musí být přesné, aby zvládlo dokreslit obrázek dle předlohy. (příloha č. 34)

Jako hlavní výtvarnou činnost jsem zvolila **tisk pomocí razítek vyrobených z brambor**. Děti dostaly šablonu vejce, kterou mají za úkol obkreslit a vystříhnout. Do vystříženého vajíčka poté tiskají razítka pomocí vyřezaných brambor. Brambory děti namáčejí do temperových barev a obtiskují do vejce. Mají vzniknout kraslice (příloha č.32,33).

Poté s dětmi půjdeme nachystat **výstavu na odpoledne pro rodiče**. Výstavu budeme připravovat v šatnách, kde mají děti skříňky. Děti pokládají své výrobky na skříňky a pomáhají upevňovat své díla pomocí kolíků na prádlo. Dále mi ukazují, kam by chtěly dát ostatní své výtvořky. Na nástěnky připevňuji díla já, aby se nestal nějaký úraz. Po delší době je výstava nachystaná pro rodiče. (příloha č. 35-39)

Výstavu si rodiče prohlížejí vždy, když přicházejí pro své dítě. Přitom jim děti ukazovaly, které je jejich dílo a co všechno dělaly. Některé děti při výstavě říkají svým rodičům i své pocity

Reflexe:

Stanovené cíle se povedlo splnit. Tento den jsem nezařazovala mnoho aktivit, protože jsem věděla, že nám bude s dětmi dlouho trvat, než nachystáme výstavu. Při povídání o tiskařích děti toho mnoho nevěděli, tak jsem mluvila většinou sama. Děti pozorně poslouchaly, bylo na nich vidět, že je téma velmi zajímavé. Při ukazování obrázků poznaly jen razítko a váleček a štětec.

Další činností byly velmi nadšeny, že i oni si mohou vyrobit své vlastní razítko. Děti sem měla rozděleny do menších skupin a vždy tak aby ve skupině byly jak předškoláci, tak i menší děti. Bylo to úmyslné. Předškoláci při tvorbě pomáhali svým mladším kamarádům a práce byla rychlejší. Při čekání na zaschnutí lepidla jsem dala dětem volnou chvíli, aby si mohli jít hrát. Tím jsem dosáhla pozdější pozornosti. Děti byly nedočkavé, aby mohly své razítko vyzkoušet. Po použití razítka byly děti velmi překvapeny, jaké tvary razítka mají. Při rozhovoru s dětmi řekli, že čekaly, že výsledný otisk razítka bude zcela jiný a že jsou velmi překvapeni.

Grafomotorický list jsem zvolila asi moc těžký, protože ho zvládli jen předškoláci. Proto bych doporučila pro další používání změnit tento pracovní list.

Hlavní výtvarná činnost – tisk z brambor byl také nevhodně zvolen. Dětem se zle uchopovala brambora a nezvládaly ji namáčet do barvy tak, aby nezabarvily vše kolem sebe. Proto bych zvolila jiný materiál pro výrobu razítek, s kterými děti budou manipulovat.

Výstava pro rodiče byla velmi vydařena. Rodiče byli s výstavou nadšeni. Po rozhovoru s nimi, mi bylo oznámeno, že nic podobného ve školce ještě neviděli. Děti se svým rodičům rády chlubily svými výtvarnými díly.

6 ZHODNOCENÍ PROJEKTU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Projekt byl zaměřen na výtvarné umění, protože se s ním děti dnes a denně setkávají, tak ať vědí, co to umění je a co do něj spadá. Výtvarné činnosti v tomto projektu jsem se snažila vybírat tak, aby se děti naučily něco nového. Chtěla jsem tím i ukázat, že i menší děti (ve věku 4 let) zvládnou různé techniky výtvarné výchovy.

V projektu se mi povedlo přiblížit dětem výtvarné umění a naučit je různým vyjadřovacím technikám. Zvolené činnosti se osvědčily. Nejvíce se dětem líbily hry s výtvarným materiálem. Děti byly velmi šťastné, když směly vytvořit něco zcela samy.

Na své realizaci bych změnila období, kdy byl projekt realizován, zvolila bych teplejší období, abychom mohly vytvářet díla i venku. Což se mi nepovedlo zrealizovat, jelikož ještě na to nabylo počasí. Také bych do projektu zapojila více her, aby děti dokázaly udržet delší dobu pozornost a nenudily by se.

Projekt je vhodný do jakéhokoliv období, jelikož jsou činnosti zvoleny tak, že se dají vykonat na jakémkoliv téma. Pro projekt bych doporučovala zvolit menší počet dětí, jelikož s velkou skupinou některé činnosti trvají dlouho a poté ztrácí trpělivost a chuť do objevování nových věcí. Některé činnosti v tomto projektu mohou být pro děti ve věku čtyř let velmi obtížné. Proto při práci s menšími dětmi je vhodné, když jsou přítomny dvě učitelky nebo alespoň nějaká pomoc ve formě dospělé osoby.

Při projektu byly přítomny dvě učitelky, kterým se velmi líbil. Ale při rozhovoru s nimi mi bylo sděleno, že by tento projekt realizovali výhradně s předškoláky. Protože je podle nich velmi časově náročný jak na realizaci, tak i na přípravu pomůcek a materiálů. Proto jsem dala projekt přečíst i učitelkám ve školce, které se více zaměřují na výtvarnou činnost a ty z něj byly nadšený. Proto si myslím, že projekt je vhodnější pro učitelky, které mají bližší vztah k výtvarné činnosti.

Cílem projektu bylo objasnit dětem, co je to výtvarné umění. Kdo a co do výtvarného umění patří a jakým způsobem výtvarné umění vytvářejí. Dle mé úvahy všech stanovených cílů jsem dosáhla. Pro ověření mých úvah jsem zvolila rozhovor s dětmi, které mi ochotně odpovídaly na následující otázky např.

- *„, Děti můžete mi říct. Co to je výtvarné umění?“, „ Výtvarné umění jsou třeba obrazy, sochy, knihy, fotografie. My máme doma výtvarné umění pověšené na zdi. Je to obraz.“*
- *„A kdo takové umění vykonává?“, „ To může dělat třeba malíř, spisovatel., sochař, ilustrátor.“*
- *„A co ke své činnosti potřebuji?“, „ Malíř používá štětec, barvy a paletu, sochař kladívko, fotograf fotoaparát...“*

Na základě vlastní reflexe a odpovědí dětí bych pro praxi doporučila:

1. Pracovní listy zvolit dle věku a schopností dětí, které se účastní.
2. Projekt realizovat v období, kdy s dětmi můžete jít ven a nasbírat si různé větvičky a kamínky na výtvarné činnosti.
3. Realizovat některé výtvarné činnosti na zahradě.
4. Zapojit do projektu více her pro zpestření a udržení dětské pozornosti.
5. Více dospělých osob při realizaci, aby děti nemusely dlouho čekat, než se na ně dostane řada (př. barvení, tiskání).

ZÁVĚR

Výtvarné umění je v mateřské škole dle mého názoru velmi důležité, protože děti každý den obklopuje. Proto by děti měly vědět, co to výtvarné umění je a čím se zabývá.

Tento projekt jsem pro svou práci zvolila proto, aby se děti seznámily s výtvarným uměním. I když existuje mnoho výtvarných projektů, tento projekt je výjimečný tím, že se s dětmi bavíme o umění a výtvarném umění. Děti seznamuji s jeho postatou a s osobami, které výtvarné umění vytvářejí. Tento námět jsem zvolila z toho důvodu, protože se děti s uměním setkávají každý den a někdy o tom ani neví a nemohou se výtvarným uměním kochat.

Za přínos práce považuji rozvoj možností dětí ve výtvarné výchově. Mohou se naučit něčemu novému a neobvyklému pro běžný chod mateřské školy. Díky novým získaným informacím dítě rozvíjí svůj obzor možností a probouzí v sobě fantazii pro další činnost. Vždyť děti v mateřské škole jsou ve věku, kdy rády všechno zkouší a studují. Proto bychom je měly stále zaplavovat novými a netradičními způsoby, abychom jejich přirozenou zvědavost v nich probouzely. Tím probouzíme i chuť se učit novým věcem. A tento věk je nejlepší pro získávání nových zkušeností. Proto jsem zvolila téma výtvarné umění pro svou práci.

V teoretické části zmiňuji co je to výtvarné umění, výtvarná výchova a techniky výtvarného umění. Dále zde rozebírám tělesný vývoj dítě předškolního věku. Zde se především zaměřuji na vývoj těch dovedností, které dítě potřebuje k výtvarným činnostem. Dále zde uvádím psychický vývoj předškolního dítěte.

Cílem praktické části je tvorba a realizace vzdělávacího projektu, který je zaměřen na výtvarnou činnost. Produktem projektu je uspořádání výstavy pro rodiče.

Cílem vzdělávacího projektu je objasnit dětem, co je to výtvarné umění. Kdo a co do výtvarného umění patří a jakým způsobem výtvarné umění vytvářejí. Naučit děti vybrané výtvarné techniky a rozvinout jejich představy o výtvarném umění. Stanovené cíle jsem dokázala splnit. Své domněnky jsem si ověřila při sebereflexi a při rozhovoru s dětmi a učitelkami, které byly přítomné na realizaci projektu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ALLEN, K Erleen, a Lynn R., MAROTZ. *Přehled vývoje dítěte: od prenatalního vývoje do 8 let*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-055-0.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1909-7.

BAUER, Alois. *Lexikon výtvarného umění*. Olomouc: Nakladatelství FIN, 1996. ISBN 80-7182-023-7.

BLAŽÍČEK, Oldřich J a Jiří, KROPÁČEK. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví, tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. Praha: Odeon, 1991. ISBN 978-80-207-0246-3.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.

FULKOVÁ, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. Jinočany: H&H, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.

GAIR, Angela. *Velký kurz kreslení a malování*. Praha: Svojtka&Co, 2003. ISBN 80-7237-786-8.

JAKABČIČ, Ivan. *Základy vývinové psychologie*. Bratislava: IRIS, 2002. ISBN 80-89018-34-3.

KOHLOVÁ, Maryann a GAINEROVÁ, Cindy. *Dalších 199 výtvarných činností: náměty pro rozvoj myšlení dětí od 3 let*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-767-1.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

LOEHR, J. a MEYEROVÁ, J. *Vývoj a výchova dítěte krok za krokem: průvodce rodičovstvím do šestého roku dítěte*. Praha: Fortuna, 2010. ISBN 8073215195.

MIRKO, Z a kol. *Základy výtvarné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. SPN 16-05-13/11.

- OSBORNE, R, STURGIS, D a TURNER, N. *Seznamte se...Teorie umění*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80- 7367-370-3.
- PIAGET, Jean a Bärbel, INHELDEROVÁ. *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-8071-786-085.
- RAZÁKOVÁ, Dagmar. *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974.
- ROESELLOVÁ, Věra. *Proudy ve výtvarné výchově*. Praha: Sahara, 2000. ISBN 80-902267-3-6.
- SMITH, Ray. *Encyklopedie výtvarných technik a materiálů*. Praha: Slovart, 2000. ISBN 80-7209-245-6.
- SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kolektiv. *Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogických věd, 2004. ISBN 80-87000-00-5.
- SVOBODOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. ISBN 80- 85808-47-1.
- ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Školní muzejní pedagogika I: Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1866-7.
- TEYSCHL, Otakar a Zdeněk, BRUNECKÝ. *Duševní vývoj a výchova dítěte*. Praha: Orbis 1973. VA 13,9-510-21-852.
- TOMANOVÁ, A., J. KAŠOVÁ a M. DVOŘÁKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.
- UŽDIL, Jaromír. *Mezi uměním a výchovou*. Praha: státní nakladatelství, 1988.
- WOOLFSON, Richard C.. *Bystré dítě: předškolák*. Praha: OTTOVO nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-002-1.

SEZNAM PŘÍLOH

příloha 1- kresba fotograf	59
příloha 2- kresba- sochař.....	59
příloha 3- fotograf.....	59
příloha 4 malíř.....	59
příloha 5 kresba- malíř.....	59
příloha 6 předměty umělců	59
příloha 7 sochař.....	59
příloha 8 architekt.....	59
příloha 9 hra pexesa	59
příloha 10 pexeso	59
příloha 11 hra pexesa	59
příloha 12 hra pexesa	59
příloha 13- sběr předmětů temperové barvy	59
příloha 14- sběr předmětů fotoaparát.....	59
příloha 15 výstava - fotografie.....	59
příloha 16- výstava kresba	59
příloha 17 výstava- ruční práce.....	59
příloha 18 sběr předmětů - štětce.....	59
příloha 19- kresba olejovými pastely.....	59
příloha 21- kartičky malíř	59
příloha 21 malba vodovými barvami	59
příloha 22 malba vodovými barvami	59
příloha 23 malba vodovými barvami	59
příloha 24 pracovní list - malíři	59
příloha 25 sochařské pomůcky	59
příloha 26 „ písmena naruby“	59
příloha 27 grafomotorický list – cesta	59
příloha 28 pan pytlík	59
příloha 29 papírové sousoší	59
příloha 30 dětské razítka	59
příloha 31 pomůcky tiskaře.....	59

příloha 32 tisk bramborou.....	59
příloha 33 tisk bramborou.....	59
příloha 34 grafomotorický list - tiskaři.....	59
příloha 35 výstava pro rodiče.....	59
příloha 36 výstava pro rodiče.....	59
příloha 37 výstava pro rodiče.....	59
příloha 38 výstava pro rodiče.....	59
příloha 39 výstava pro rodiče.....	59
příloha 40 souhlas MŠ o uvedení fotografií v projektu.....	71

PŘÍLOHA

příloha 2- kresba- sochař

příloha 1- kresba fotograf

příloha 5 kresba- malíř

příloha 4- fotograf

příloha 3 malíř

příloha 8 architekt

příloha 7 sochař

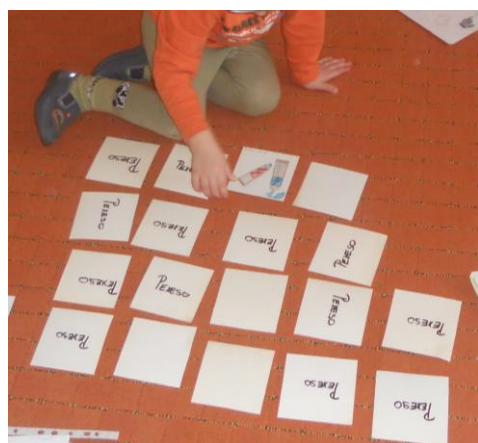

příloha 6 předměty umělců

příloha 9 pexeso

příloha 12 hra pexesa

příloha 11 hra pexesa

příloha 10 hra pexesa

příloha 13- sběr předmětů fotoaparát

příloha 18- sběr předmětů temperové barvy

příloha 17 sběr předmětů - štětce

příloha 16 výstava- ruční práce

příloha 15- výstava kresba

příloha 14 výstava - fotografie

příloha 19- kresba olejovými pastely

příloha 23 malba vodovými barvami

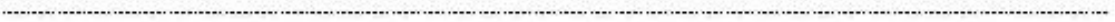
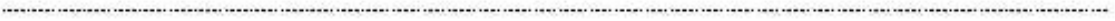
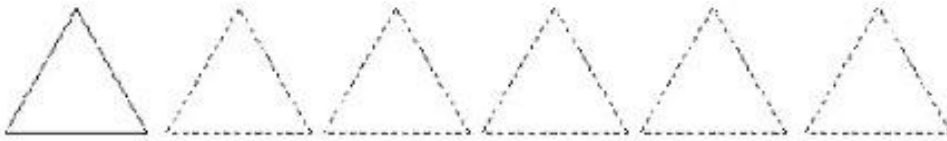
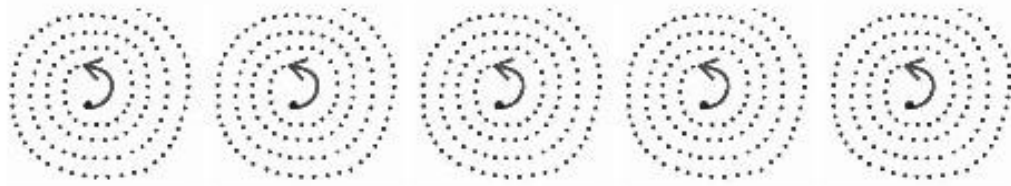
příloha 20 malba vodovými barvami

příloha 21 malba vodovými barvami

příloha 23- kartičky malíř

příloha 26 „ písmena naruby“

příloha 25 sochařské pomůcky

příloha 27 grafomotorický list – cesta

příloha 29 papírové sousoší

příloha 28 pan pytlík

příloha 31 pomůcky tiskaře

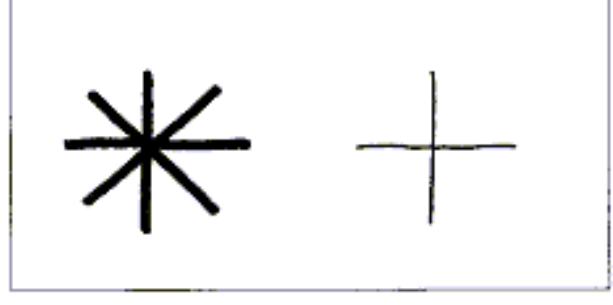
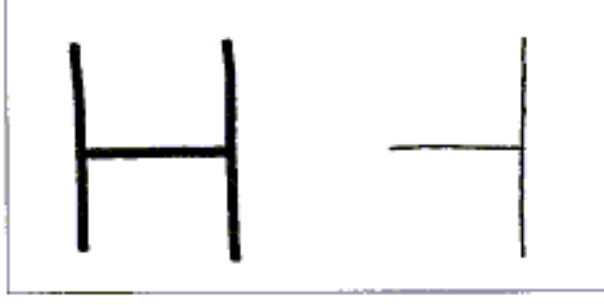
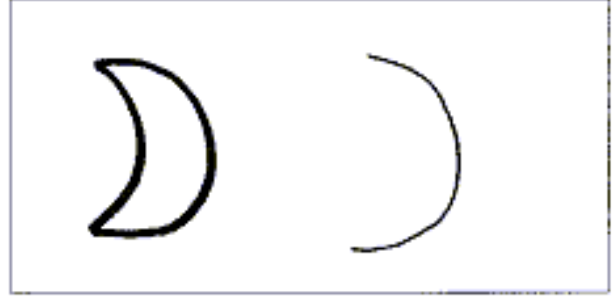
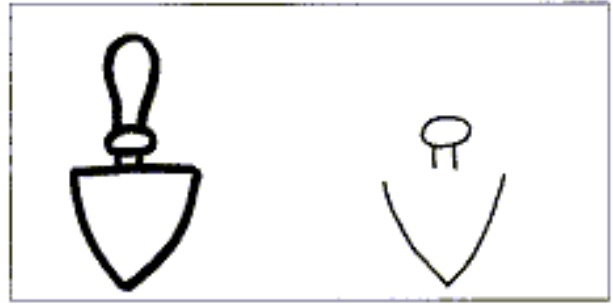
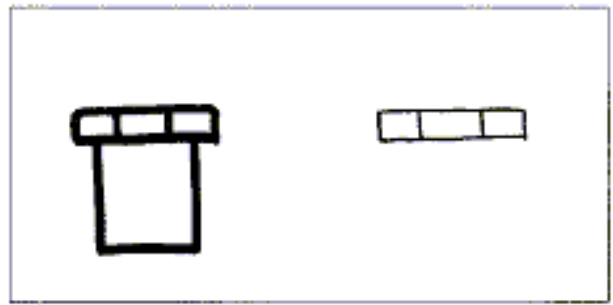
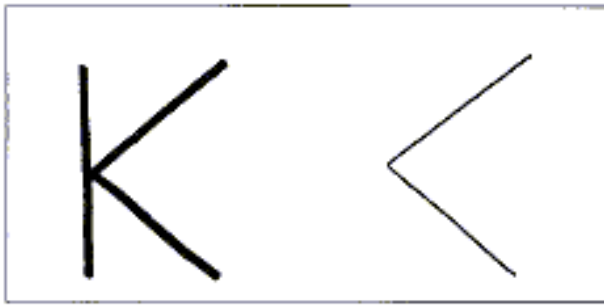
příloha 30 dětské razítka

příloha 33 tisk bramborou

příloha 32 tisk bramborou

příloha 34 grafomotorický list - tiskaři

příloha 36 výstava pro rodiče

příloha 35 výstava pro rodiče

příloha 37 výstava pro rodiče

příloha 38 výstava pro rodiče

příloha 39 výstava pro rodiče

Souhlas s publikací fotografií dětí.

Mateřská školka v Ostrožské Nové Vsi souhlasí s publikací fotografií dětí v bakalářské práci studentky Zuzany Muchové. Fotografie byly pořízeny v době realizace vzdělávacího projektu v období od 18. března do 22. března 2013.

V Ostrožské Nové Vsi dne 2. 5. 2013

**Mateřská škola Ostrožská Nová Ves,
okres Uherské Hradiště,
příspěvková organizace**
Školní 833, 687 22 Ostrožská N. V.
IČ: 70299889 -2-